

BIANCHI HERSTELRECHT COURANT

JAARGANG 2021

UITGEVER: VUYK EN CO INFO@VUYKENCO.NL

VOORBEELD VOOR ANDEREN

Lees het verhaal over herstel na een steekpartij op pagina 7

PRIMEUR: HERSTEL OP TV

Presentator Charles Groenhuijsen werkt aan een nieuwe televisieserie onder de werktitel Recht & Herstel. Daarin worden mediations, bemiddelingen en andere herstellvormen tussen daders en slachtoffers van misdrijven onderzocht en in beeld gebracht, zowel oude als actuele zaken. Groenhuijsen loopt al jaren rond met het plan en nu is de tijd rijp om het daadwerkelijk te realiseren. Streven is de serie vanaf het najaar van 2021 uit te zenden op NPO1. Idee en eindredactie: Simon Vuyk. Regie: Ary Schouwenaar. Producent: DYYM. Voor contact of cases: simonvuyk@dyy.nl.

Charles Groenhuijsen: 'Het grote publiek weet niet dat er zoiets als herstelrecht bestaat. Misdaad wekt altijd veel boze emoties op. Dat is begrijpelijk. Daar gaat het meestal over in de publiciteit. In deze televisieserie willen we mensen aan het woord laten die samen proberen een andere, meer positieve weg in te slaan. Voor veel kijkers zal dit een openbaring zijn. Kan het zo ook? De serie kan ertoe bijdragen dat meer slachtoffers en daders deze aanpak overwegen. Steeds meer betrokkenen en ook officieren van justitie, rechters en advocaten zien er het nut van in.'

DE LICHTSTE VORM

BENTE LONDON

In september 2021 bestaat buurtbemiddeling 25 jaar in Nederland. Inmiddels heeft 85% van de Nederlandse gemeenten deze manier van conflictoplossing omarmd en weten jaarlijks zo'n 18.000 (2019) bewoners de weg te vinden naar de buurtbemiddelingsorganisaties. Er zijn circa 3000 vrijwillige buurtbemiddelaars actief. Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) biedt hiervoor kennis, instrumenten en voorlichtingsmateriaal. 70% van de aanvragen wordt met succes opgelost. Buurtbemiddeling helpt burens en buurtgenoten om hun onderlinge ruzies op te lossen, overlast te beperken en onderlinge communicatie te verbeteren zonder dat daar een juridisch traject uit volgt. Denk aan geluidsoverlast, stank, tuinproblemen, verstoorte relaties, vernielingen. De impact is stevast groot. Twee buurtbemiddelaars begeleiden de gesprekken waardoor burens weer naar elkaar luisteren, oog krijgen voor de wensen en belangen van de ander en hun verstoorte relatie kunnen herstellen. Buurtbemiddeling is een zeer succesvol voorbeeld van burgerparticipatie. De voordelen zijn talrijk, zowel voor bewoners als instanties. Het is snel. Binnen twee weken na aanmelding wordt er een intake-

gesprek georganiseerd met de melder. Het is laagdrempelig en gratis en daarmee voor iedereen toegankelijk. Deelname is vrijwillig. Er is geen sprake van dossiervorming. Het voorkomt juridisering. Machtsverhoudingen zoals bij politie en justitie ontbreken. Er is geen sprake van belangenverstrengeling zoals bemiddeling door bijvoorbeeld woningcorporaties. De bemiddelaars zijn onafhankelijk. Partijen bedenken gezamenlijk oplossingen. Dit verhoogt het draagvlak sterk, in plaats van dat een buitenstaander een uitspraak doet waar iedereen zich vervolgens aan moet houden. Buurtbemiddeling is essentieel om verdere conflicten te voorkomen. Het is een vorm van de-escalatie. Een verbeterde burens relatie is van groot belang, omdat je elkaar dagelijks blijft tegenkomen. Buurtbemiddeling is de lichtste vorm van herstelrecht. Goed en tijdig ingezet kan het veel leed voorkomen. Daarom moeten deze en andere vormen van herstelrecht veel beter bekend worden bij alle Nederlanders. Des te minder escalatie. Des te meer levensgeluk voor iedereen.

10 JAAR BIANCHI HERSTELRECHT STICHTING

Op 15 februari 2011 werd de Bianchi Herstelrecht Stichting opgericht met als hoofddoel het bevorderen van het herstelrecht in de lijn van het gedachtegoed van criminoloog Herman Bianchi (1924-2015). De stichting viert haar 10-jarig jubileum met de uitgave van deze tweede Bianchi Herstelrecht Courant. De gratis krant (oplage 5000 exx) belicht voortaan jaarlijks de stand van zaken in het herstelrecht. In deze editie o.a. een uniek arrest van het gerechtshof in Amsterdam, een minister die mediation in strafzaken 'indrukwekkend' noemt, spectaculaire initiatieven op scholen en universiteiten en praktijkvoorbeelden van de emancipatie van slachtoffers, nabestaanden en daders-met-spijt. In de verhalen is een aantal namen gefingeerd. Op pagina 8 staat een overzicht van alle auteurs.

PIRAMIDE VAN WALGRAVE

In 2019 won de Belgische criminoloog Lode Walgrave de Bianchi Herstelrecht Prijs (wetenschap). In deze Bianchi Herstelrecht Courant werkt hij zijn denken uit naar de ideale praktijk: een op herstel gericht misdrijvenrecht. Hij stelt daarbij een piramidevorm voor: met de oplossing van conflicten en spanningen in de kleinere informele samenlevingen zoals buurten, scholen en bedrijven als basis. Uit diverse bijdragen in deze krant blijkt dat dit in ons land geen utopie is maar de veelbelovende werkelijkheid. In Nederland verrijst een heuse Piramide van Walgrave

LEZERSVRAAG

Hoe vaak wordt in Nederland anno 2021, bij benadering, een conflict tussen burgers (van lichte burensruzies tot en met zware misdrijven) op herstelrechtelijke wijze afgewikkeld?

- a Iedere 3 à 4 seconden
- b Iedere 3 à 4 minuten
- c Iedere 3 à 4 uur

Zie ook rebus op pagina 6
Antwoord lezersvraag op pagina 7

CONSEQUENT DOORGEDACHT HERSTELRECHT LODE WALGRAVE

Misdrijven veroorzaken leed en schade aan concrete slachtoffers en zetten de kwaliteit van het samenleven onder druk. Het lijkt logisch dat het antwoord op zulke gedragingen voorrang geeft aan het herstel van de nadelige gevolgen ervan. Het getuigt van respect voor het leed van de slachtoffers en geeft de dader de kans om zijn fout weer goed te maken. De in 2015

overleden Herman Bianchi, een van de grondleggers van het herstelrechtelijk denken, vroeg er kort na de Tweede Wereldoorlog al aandacht voor.

Onderzoek laat inmiddels ruimschoots zien dat de systematische bestraffing van daders van misdrijven meestal contraproductief is. Het leidt vooral tot meer menselijk leed, meer financiële kosten,

minder sociale ethiek, minder openbare veiligheid en een lagere kwaliteit van het sociale leven. Ook is het uitgangspunt van intentionele leedtoevoeging erg betwistbaar vanuit sociaal-ethisch oogpunt.

Deze argumenten voor herstelrecht vallen niet weg bij zeer ernstige misdrijven. Er is geen enkele principiële reden om dan het herstel naar de achtergrond te schui-

ven en eerst een vorm van wraakuitoefening uit te voeren, zij het in de gestroomlijnde vorm van het strafrecht. Trouwens, bij zeer ernstige misdrijven is de behoefte aan herstel misschien wel het grootst. De voorkeur voor herstelrecht moeten we dus consequent blijven doortrekken tot in het hart van de gerechtelijke respons zelf. (Lees verder op pagina 8)

DE EERSTE HERSTELRECHTBANKEN IN NEDERLAND

GERT JAN SLUMP EN KIM ROELOFS

Sinds 2015 is de Stichting Jongerenrechtbanken Nederland actief. Doel is een netwerk van scholen van het vmbo tot en met het vwo op te zetten met door leerlingen bemenste jongerenrechtbanken. Zij behandelen overtredingen van schoolregels en lichte strafbare conflicten op school volgens de principes van het herstelrecht om samen tot rechtvaardige besluiten en afspraken te komen. Op deze manier worden binnen schoolgemeenschappen de vaardigheden vergroot om conflicten zelf op een constructieve manier op te lossen en wordt voorkomen dat 'first offenders' in het strafrechtelijke circuit belanden. Alle deelnemende jongeren krijgen een intensieve training van 5 dagdelen over de werkwijze van het strafrecht, de beginselen en uitgangspunten van herstelrecht, communicatievaardigheden en het verloop van een zitting (geregistreerd vanuit een herstelrechtelijk script). Daarna worden zij geïnstalleerd door een van de rechters van het betreffende arrondissement (belofte van geheimhouding) en krijgen een theoriecertificaat. Bij hun eindexamen krijgen ze een praktijkcertificaat. De leden van de jongerenrechtbank vervullen steeds een andere rol: rechter, aanklager namens de school of advocaat. Een

zaak wordt via de speciale schoolcoördinator (een docent) na overleg met de schooldirectie aangemeld. De beschuldigde, de benadeelde en hun ouders moeten toestemming voor de behandeling geven. De zittingen vinden plaats in een leslokaal en zijn besloten. Alles gebeurt vrijwillig en op basis van vertrouwelijkheid. Iedereen die aanwezig is of wil zijn bijvoorbeeld de ouders of medeleerlingen tekent voor geheimhouding. De behandeling van de zaak vindt meestal binnen een week na het gebeuren plaats. De jongeren hebben het hierbij helemaal zelf voor het zeggen en komen op basis van herstelvoorstellen tot een gewogen uitspraak. Deze is bindend en komt in de plaats van een eventuele schorsing of aangifte. De praktijk van de Nederlandse jongerenrechtbanken neemt hiermee het voortouw om de potentie van de rechtspraak als herstelrechtelijke voorziening te etaleren. Je zou kunnen zeggen dat jongerenrechtbanken feitelijk de eerste herstelrechtbanken in Nederland zijn. De uitvoering vindt nadrukkelijk plaats in het kader van het schoolveiligheidsbeleid. Daarbij zet de directie (die eindverantwoordelijk is) dus een stap opzij om de oordeelsvorming en afhandeling van een conflict aan

de jongeren zelf te laten. Onlangs is de Stichting een samenwerking gestart met Halt, waar een herstelrechtelijke, alternatieve interventie bij kleine delicten sinds 1995 wettelijk mogelijk is. Door deel te nemen aan Halt voorkomen jongeren dat ze een strafblad krijgen en werken ze aan een positieve afdoening. Via de zsm-route (waarbij Halt aanwezig is) kunnen zaken die op scholen spelen en waarbij aangifte is gedaan ook bij de jongerenrechtbank terecht komen. De verwachting is dat de eerste zaken in 2021 terugverwezen worden. Op dit moment zijn er 15 jongerenrechtbanken verspreid over 5 gemeenten (Amsterdam, Amstelveen, Bergen, Hollands Kroon en Leeuwarden). Daarin zijn al 308 jongerenrechters inzetbaar en actief. In 2019-2020 hebben ondanks de schoolsluitingen vanwege corona 80 beschuldigten deelgenomen aan een zitting, verantwoordelijkheid genomen voor hun aandeel en de opgelegde herstelmaatregelen uitgevoerd. De ambitie is om tot 2024 verder te groeien van 15 naar 100 deelnemende scholen. In november 2020 bleek een ruime meerderheid (2/3) in de Tweede Kamer voor uitbreiding van de benodigde financiering.

Minister Sander Dekker maakte deze foto tijdens een werkbezoek aan het Bindelmeer College in Amsterdam-Zuidoost op 7 december 2020. De jongerenrechters heten Joaquim en Solace.

CHANGING JUSTICE GEARS

JACQUES CLAESSEN EN GERT JAN SLUMP

Ruim tachtig procent van de gedetineerden in Nederland zit korter dan zes maanden gevangen, terwijl een korte vrijheidsstraf doorgaans weinig positieve effecten heeft: denk aan detentieschade en hoge recidivecijfers. Daarom is het verstandig om te werken aan bewustwording hiervan én aan het ontwikkelen en implementeren van betere — lees: humanere en effectievere — alternatieven. Dit zal daders, slachtoffers en de samenleving alleen maar ten goede kunnen komen. Daarom zijn Restorative Justice Nederland

(RJN) en de Universiteit Maastricht (UM) in 2020 het driejarige project *Changing Justice Gears* begonnen. Een onderzoeksteam verricht inmiddels veldwerk. Daarnaast is een klankbordgroep geformeerd om mee te denken en verbindingen te leggen met de *stakeholders*: de Raad voor de Rechtspraak, de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak, het Openbaar Ministerie, de Nederlandse Orde van Advocaten, de Vereniging Nederlandse Jeugdrechtsadvocaten, Slachtofferhulp Nederland, reclassering, politie,

jeugdbescherming, Halt, de Vereniging Mediators in Strafzaken en Perspectief Herstelbemiddeling. Jaarlijks wordt een denktankbijeenkomst georganiseerd met professionals en veldpartners. Inhoudelijk wordt gefocust op twee gamechangers: *MotivatE* en *Discover*. *MotivatE* ziet op de sanctiebeslissing en motivering daarvan. Het doel is te komen tot uitgebreidere voorschriften voor het Openbaar Ministerie en de rechter om daarbij expliciet aandacht te besteden aan sanctiedoelen: niet alleen

aan vergelding, afschrikking en maatschappijbeveiliging, maar ook aan resocialisatie, rehabilitatie, herstel en conflictoplossing. *Discover* richt zich op de ontwikkeling van alternatieven voor de korte gevangenisstraf, waarbij onder meer kan worden gedacht aan herstelgerichte taakstraffen en herstelgerichte thuisdetentie. Ook is er binnen deze gamechanger aandacht voor de introductie van de herstel-conferentie in het Nederlandse strafrecht. Een hypothese is dat *MotivatE* en *Discover* zullen leiden tot minder

opleggingen van een korte gevangenisstraf. Het project *Changing Justice Gears* bevindt zich op het snijvlak van strafrechtelijk sanctierecht en herstelrecht en zal uitmonden in concrete tools (wetsvoorstellen, beleidskaders, richtlijnen, oriëntatiepunten, opleidingsmateriaal en trainingen) die de *stakeholders* in de rechtspraak kunnen toepassen en die de politiek verder kan oppakken.

HET ZWARTE GAT

JISKA JONAS

Deelname aan een herstelrechtvoorziening heeft een gunstig effect op de recidive. Dat concluderen tot dusver veel wetenschappelijke onderzoeken, ook internationaal. Daarom kopte de eerste *Bianchi Herstelrecht Courant* ook brutaal 'Herstelrecht effectiever dan strafrecht' op de voorpagina. Maar voorzichtigheid is geboden. Er zijn kritische geluiden richting deze onderzoeken. En terecht. Bij veel van de onderzoeken naar de invloed van een herstelproces op de recidive worden verdachten verdeeld in een experimentele groep (afdoening via het herstelrecht) en een controlegroep (afdoening via het strafrecht). De resultaten van deze twee groepen worden later met elkaar vergeleken. Om conclusies te kunnen trekken over de effecten van het proces (herstelrecht of strafrecht) is het van belang dat er verder zo min mogelijk verschillen tussen de groepen bestaan. Daarvoor moet de toewijzing van de deelnemende verdachten bij voorkeur random/willekeurig zijn: de verdachte mag niet op basis van zijn profiel of mindset toegewezen worden aan één van de groepen. Echter is dit niet mogelijk, want deelname aan een herstelvoorziening gaat altijd

op basis van vrijwilligheid. Het is een vrije keuze. Er is dus wel degelijk verschil tussen de twee groepen, naast het proces, namelijk het wel of niet bereid zijn om deel te nemen. Bereidwillige verdachten kunnen een positievere mindset hebben; sommigen zijn vooraf al meer bereid tot daadwerkelijk herstel, voelen zich verantwoordelijker of schuldiger of willen zelfs excuses maken. Deze 'positieve' verdachten zijn mogelijk veel vaker in een experimentele groep terug te vinden en representatieve controlegroepen zijn lastig te formeren. Hierdoor blijft het mogelijk dat de conclusie getrokken in eerder onderzoek, namelijk dat deelname aan een herstelrechtvoorziening samenhangt met een lagere recidivekans, niet toe te schrijven is aan het herstelproces maar aan het type verdachte dat bereid is om eraan deel te nemen. Er bestaat dus een 'zwart gat' in het onderzoek naar de effecten van herstelrechtvoorzieningen op de recidive van verdachten: wat gebeurt er tijdens het herstelproces, hoe beïnvloedt dat de verdachte en hoe verklaart dit vervolgens een lagere recidivekans? Sinds oktober 2017 doen de Universiteit Twente en de Universiteit Maastricht hier

onderzoek naar in het kader van het promotietraject 'Opening the black-box of victim-offender mediation'. Als promovenda heb ik onder leiding van prof. Hans Nelen, prof. Jacques Claessen en dr. Sven Zebel van 2018-2020 data verzameld bij de mediationbureaus van de rechtbanken en de mediationpraktijk in Maastricht. Verdachten hebben aan de start van het mediationproces een vragenlijst ingevuld, die vergeleken wordt met een tweede vragenlijst die is ingevuld nadat de mediation is afgerond of nadat bekend was geworden dat er geen mediation zou plaatsvinden (omdat de aangever of de verdachte het mediationvoorstel heeft afgewezen). Tevens zijn verschillende mediators bereid gevonden om na de mediation een observatielijst in te vullen. De vragen- en observatielijsten gaan hopelijk meer duidelijkheid scheppen over hoe het mediationproces invloed heeft op de verdachte, alsook over welke factoren van het mediationgesprek een verklaring zouden kunnen bieden voor de mogelijke verandering in de verdachte. We verwachten in 2021 het 'zwarte gat' in onderzoek naar mediation in strafzaken invulling te kunnen geven.

DOOR DE OGEN VAN...

JACQUES CLAESSEN EN ANNEKE VAN HOEK

Welke kennis en inzichten uit andere wetenschappen dan het (straf)recht en de criminologie zijn nuttig voor de verdere ontwikkeling van het herstelrecht? En — andersom — welke meerwaarde kunnen de filosofie en uitgangspunten van herstelrecht en herstelgericht werken hebben voor het onderzoek en de praktijk in andere disciplines dan het (straf)recht en de criminologie? Daarom hebben wij een gevarieerde groep wetenschappers en deskundigen uitgenodigd om vanuit verschillende disciplines en perspectieven te reflecteren op herstelrecht en herstelgericht werken. Deze reflecties zullen worden samengebracht in de bundel 'Door de ogen van... Herstelrecht gezien vanuit verschillende disciplines' die in het najaar van 2021 zal verschijnen bij uitgever Boom Lemma. Met deze bundel willen wij een aanzet geven tot een meer multi- en interdisciplinaire benadering van herstelrecht en herstelgericht werken. Aan de bundel zullen onder anderen meewerken: Jan van Hooff (biologie/primatologie), Lucres Nauta (neurobiologie), Jan

Verplaetse (neurofilosofie), Jackie June ter Heide (psychologie), Geert Jan Stams (pedagogiek), Toon van Meijl (antropologie), Ronald van Steden (bestuurskunde), Jo-Anne Wemmers (victimologie), Theo de Wit (theologie), Koo van der Wal (milieuwetenschap), Gert Oostindie (koloniale geschiedenis), Dieneke de Vos (genderstudies), Bart Nooteboom (economie), Robert Glas (fotografie en architectuur), Justine Mol (geweldloze communicatie) en Cuong Lu (boeddhisme). Alle auteurs hebben voor hun bijdrage drie vragen als leidraad meegekregen: Wat kunt u vanuit uw discipline en expertise zeggen over (de filosofie en uitgangspunten van) herstelrecht en herstelgericht werken? Wat gebeurt er in deze richting reeds op uw vakgebied of wat heeft er in ieder geval raakvlakken mee? Wat zijn vanuit uw discipline en expertise de kansen en uitdagingen van herstelrecht en herstelgericht werken? De bundel zal worden gepresenteerd tijdens een in het najaar van 2021 aan de Universiteit Maastricht te organiseren symposium over dit thema.

‘HIERAAN KUNNEN VELEN EEN VOORBEELD NEMEN’

ESTHER VROEGH

Maart 2019. Tijdens een amateur-voetbalwedstrijd in Hoofddorp ontstaat een vechtpartij tussen meerdere spelers. De aanvoerder van de ene partij, die wissel staat en als grensrechter fungeert, ziet de keeper van de tegenstander een van zijn medespelers een schop geven. Hij rent het veld in, gooit het vlaggetje neer en slaat de keeper, van achteren, met een harde stomp tegen de grond. Het slachtoffer raakt door de klap buiten bewustzijn. Het is een actie die je niet direct associeert met een nette, jonge vader maar in het heetst van de strijd en vol adrenaline zien we wel vaker keurige burgers veranderen in vechtersbazen waarbij gewelddadig gedrag gepaard gaat met weinig elegant taalgebruik. Op het voetbalveld is dit heel gebruikelijk. Je moet er niet aan denken dat dezelfde agressie zich op dezelfde wijze op de werkvloer tegen collega's zou keren. Misschien is het daarom wel dat sport voor velen zo'n enorme uitlaatklep is. Wat laagjes decorum komen daarbij te vervallen: je bent voor of tegen, voetbal is oorlog met de tegenstander als vijand. De grensrechter, in dit verhaal noem ik hem Frank, heeft direct na de klap spijt van zijn daad en schreeuwt excuses naar de keeper die doodstil op de grond ligt. Niemand hoort het. Alle aandacht gaat uit naar de keeper die per ambulance wordt afgevoerd. Frank verdwijnt in een arrestantenbusje. Hem wacht een nachtelijke politiecel. Intussen gaat het incident *viral* op social media. Alles is gefilmd en gedeeld door een toeschouwer. Met als resultaat dat Frank na zijn vrijlating met de dood wordt bedreigd en op last van de politie

met zijn gezin moet onderduiken. Ik sta Frank bij. Hij legt tegenover de politie een volledige bekentenis af. Het was ongelofelijk dom wat hij heeft gedaan: oerstom, onbegrijpelijk en onverklaarbaar. Ook geeft hij aan dat hij dolgraag persoonlijk contact wil hebben met de keeper, die gelukkig al snel weer uit het ziekenhuis is ontslagen. Frank wil zijn spijt betuigen en alle schade voldoen. Het slachtoffer blijkt hiervoor open te staan. De heren hebben onder leiding van twee ervaren mediators een goed gesprek over het ellendige voorval en de gevolgen ervan, maar ook over beider liefde voor de voetbalsport. De schade wordt geregeld en met een aantal andere afspraken opgenomen in een bindende mediationovereenkomst. Ondertussen is het geweldsincident ook bij de KNVB aangemeld en beiden worden ontboden bij het tuchtcollege waar de aanklager voetbalzaken voor zowel de keeper als mijn cliënt een schorsing vraagt. Frank krijgt drie jaar aan zijn broek, het slachtoffer mag zich een half jaar niet meer vertonen op de voetbalvelden. In het verlengde van deze uitspraak wordt mijn cliënt ook geroyeerd bij zijn club, waar hij al 30 jaar kind aan huis was. Hij zal het sociale en gezellige voetbalfeestje verschrikkelijk gaan missen. Zijn grootste straf. Maar hiermee is de kous nog

niet af. Augustus 2019. Frank wordt gedagvaard bij de politierechter in Haarlem. Bestrafing door de tuchtrechter vrijwaart de verdachte niet van een strafrechtelijke aanpak. De officier van justitie eist een taakstraf van 60 uur onvoorwaardelijk maar Frank komt er met een geldboete van 500 euro vanaf. De rechter blijkt gevoelig voor de zware sanctiëring door de KNVB

en de voetbalclub, de enorme publiciteit, de (doods)bedreigingen, de verzoenende gesprekken tussen dader en slachtoffer en het succesvolle mediationtraject. Frank en ik gaan ervan uit dat dit voor hem zo pijnlijke en beschamende boek eindelijk gesloten kan worden. Dat is ook de uitdrukkelijke wens van de keeper. Maar het Openbaar Ministerie wenst zich niet neer te leggen bij de uitspraak en maakt er een principiële zaak van. Waarom? Vanwege de ophef? Voor de Bühne? We kunnen er slechts naar gissen. Omdat er alleen maar een geldboete is opgelegd moet voor het hoger beroep verlot worden aangevraagd bij het

gerechtshof. Dat gebeurt. En dat kost tijd. Heel veel tijd. Meer dan een jaar. December 2020. In een van de zalen van het gerechtshof in Amsterdam kan geschiedenis worden geschreven. Onder het mom van een gewone beroepszaak gaat de stammenstrijd tussen het 'klassieke' en het 'herstelrechtelijke' strafrecht een volgende fase in. Op initiatief van het Openbaar Ministerie. Onder leiding van drie raadsheren, met een vrouwelijke voorzitter. Over de rug van mijn cliënt. Zo zie ik het. Om het bijzondere karakter van de zitting te illustreren zitten achterin de zaal tv-presentator Charles Groenhuijsen en eindredacteur Simon Vuyk die voor de NPO1 een nieuw programma over het herstelrecht aan het ontwikkelen zijn. Frank is op van de zenuwen. Omdat van de eerste behandeling geen proces-verbaal is opgemaakt moeten alle feiten opnieuw de revue passeren. De advocaat-generaal worstelt met de casus. Misschien wel met de stammenstrijd. Hij vordert niet de verwachte onvoorwaardelijke taakstraf van 60 uur, maar een voorwaardelijke, met een proeftijd van een jaar. Een eis die menige wenkbrauw doet fronsen. Ik vraag om een schuldverklaring zonder straf. Twee weken later volgt het arrest van het hof en dat wordt een klinkende overwinning voor de herstelrechtelijke vleugel binnen het strafrecht. Frank wordt opnieuw tot 'slechts' een geldboete van 500 euro veroordeeld. De uitspraak wordt opvallend uitgebreid gemotiveerd: 'Van grote betekenis is dat de verdachte al snel na het incident een mediationtraject heeft geïnitieerd en in dat

kader het gesprek met het slachtoffer is aangegaan. Daarbij heeft de verdachte hem persoonlijk zijn excuses gemaakt en laten zien dat hij intrinsiek gemotiveerd was om samen met het slachtoffer tot een vorm van herstel te komen. Na het mediationgesprek en nog vóór de terechtzitting in eerste aanleg heeft hij het slachtoffer een aanzienlijke schadevergoeding betaald. De verhouding tussen de twee is weer goed; ook recentelijk heeft de verdachte nog contact met het slachtoffer gehad. Het slachtoffer heeft laten weten dat de verdachte wat hem betreft inmiddels genoeg gestraft is. Daarnaast heeft de verdachte uit eigen beweging contact gezocht met een psycholoog om een verklaring te vinden voor de agressie die tot het tenlastegelegde heeft geleid en heeft bij haar een langdurig behandeltraject doorlopen. Aldus heeft de verdachte niet slechts verantwoordelijkheid genomen voor zijn handelen, maar zich er tevens actief voor ingezet de gevolgen voor het slachtoffer zoveel mogelijk ongedaan te maken en de kans op herhaling te beperken. Hieraan kunnen velen een voorbeeld nemen.'

Het arrest maakt me trots. Trots op mijn cliënt. Trots op de opmars van het herstelrecht binnen het strafrecht waar ik onderdeel van mag zijn. Het motiveren en begeleiden van een cliënt richting een herstelproces mag wat mij betreft een van de nieuwe kerntaken van de strafrechtadvocatuur worden. In het belang van de verdachten, van de slachtoffers en nabestaanden én van de samenleving. Waar het herstelrecht zegeviert kan het strafrecht een stap terug doen.

DE OMMEKEER

ANNEMIEKE WOLTHUIS

Twintig jaar geleden veranderde mijn leven. Ik werkte bij Defence for Children International in Amsterdam. Directeur Stan Meuwese kwam terug van een congres in de VS en zei: 'Restorative Justice is een nieuwe beweging en daar moeten wij ook iets mee'. Ik heb het onderwerp opgepakt en niet meer losgelaten.

Cruciaal was het project No Kids behind Bars. Het idee was om geen kinderen meer in gevangenis te plaatsen. We zagen wereldwijd zoveel ellende in gesloten settings. We brachten de problemen in kaart en voerden lobby. Het doel: binnen twintig jaar geen kinderen meer in gevangenis. Je moet de lat hoog leggen voor echte verandering. In het herstelrecht vond ik alternatieven. Kleinschalige voorzieningen bieden meer kansen op het nemen van verantwoordelijkheid en het leren van fouten.

De vorig jaar verschenen *VN Global Study on Children deprived of liberty* benadrukt dat opnieuw. Maar het doel is nog niet bereikt. Er zitten nog steeds veel te veel jongeren in justitiële en gesloten jeugdzorginstellingen. Ook in Nederland.

Herstelrecht bij jongeren werkt. In België woonde ik een herstelgericht groepsoverleg bij, georganiseerd vanuit de rechtbank. Een tasjesrover van vijftien tegenover een oma die de straat niet meer opdurfde. De jongen met zijn moeder en een hulpverlener. Zij

met haar kleindochter. De jongen luisterde aandachtig naar het slachtoffer. Ik zag iets gebeuren. Hij vertelde dat hij in een opwelling had gehandeld, dat het hem speet en dat hij het goed wilde maken. Zij zag dat hij geen kwade jongen was. Een van de herstelafspraken was dat hij klusjes in haar tuin ging doen. Het gesprek aangaan. Iets af kunnen sluiten. Een moment van echt contact. Van besef. Van een ommekeer.

De internationale regelgeving is duidelijk. Het VN Kinderrechtenverdrag, Europese richtlijnen betreffende kindvriendelijke procedures en de bindende EU-schlachtofferrichtlijn zetten de kaders. Het VN Comité inzake de rechten van het kind ziet herstelrecht als prioriteit in reactie op jongeren die fouten maken en als optie voor slachtoffers om zich uit te spreken. In mijn proefschrift pleitte ik in 2012 voor herstelrecht voor jeugdigen als overheidsplicht en als een recht van kinderen om daar toegang toe te hebben. Acht jaar later hebben we een aardig lopende herstelrechtpraktijk in jeugdzaken, denk alleen al aan de ruim zestien duizend Halt-afdoeningen per jaar, de mediations in strafzaken, herstelbemiddelingen en de Eigen Kracht conferenties in de jeugdzorg. Maar er kan — er moet — nog veel meer. De echte ommekeer om te zorgen dat alle jongeren toegang hebben tot herstelrecht en kinderen niet meer achter de tralies verdwijnen moet nog komen.

Annemieke Wolthuis

Esther Vroegh

Judith Uitermark

DE BRIEVEN VAN DE MINISTER

JUDITH UITERMARK

Het jaar 2020 begon met een duidelijke beleidsbrief 'Herstelrechtvoorzieningen gedurende het strafproces' van de minister voor Rechtsbescherming (Sander Dekker in Rutte III) aan de Tweede Kamer, waarin voor de praktijk belangrijke keuzes werden gemaakt. Voor Mediation in Strafzaken (MiS) betekende dit dat zij als voorliggende voorziening werd aangemerkt in lopende strafzaken. Dat houdt in dat als er een strafzaak loopt, en er een beslissing van een officier of rechter zal volgen, éerst moet worden onderzocht of mediation kan worden ingezet. Pas als dat niet het geval is kunnen andere herstelrechtvoorzieningen worden beproefd. De beleidsbrief werd positief ontvangen in de Tweede Kamer, waar de minister zei dat als je kijkt naar mediation en herstelrecht, juist onder de schaduw van een sterke rechtsstaat en een sterke formele procedure ook ruimte ontstaat voor een meer menselijke kant van geschilbeslechting. En hij voegde daar aan toe dat hij dat net als de woordvoerders van de fracties erg mooi vindt en dat hij enthousiast is. Later in het zomerreces kwam de bewindsman op werkbezoek bij

de rechtbank Noord-Holland, waar hij door rechters en officieren, drie strafmediators en twee slachtoffers en een verdachte is meegenomen in de verhalen uit de praktijk van mediation in strafzaken. Het was een memorabele middag met een zichtbaar geïnteresseerde minister. De menselijke kant vertelt een eigen verhaal en raakt meer dan welke nota, voorlichting, of cursus ook. Juist die menselijke kant is de aanvulling waar het om gaat, waarmee mediation de strafzaak aanvult. En niet in de plaats komt van die strafzaak, maar juist als element erbij komt in de weegschaal van degene die door de samenleving is ingehuurd om over de strafzaak te beslissen; de rechter of de officier. De beleidsbrief zette veel in gang. Als Landelijk team Mediation in Strafzaken voerden we gesprekken met allerlei strafketenpartners, zoals de politie, de reclassering en de Raad voor de Kinderbescherming om te kijken hoe we in de verschillende werkprocessen op de goede momenten meer aandacht kunnen creëren voor mediation. Ook hebben we samen met de SSR (het opleidingsinstituut voor rechtspraak en openbaar minis-

ter) een complete leergang opgezet waaraan alle MiS-mediators in het laatste kwartaal hebben deelgenomen. Strafrecht, schade- en jeugdzaken kregen daarbij veel aandacht. En er werd een jeugdketenoverleg MiS ingericht waar de gedeelde ambitie werd uitgesproken dat het streven is om voortaan in elke jeugdstrafzaak herstelrecht als interventie te overwegen! Een belangrijke aanzet die we nu verder uitwerken. Veelbelovend is dat we dit jaar alvast meer verwijzingen in jeugdzaken hebben binnengekregen dan ooit daarvoor. Het jaar 2020 eindigde met een voortgangsbrief van de minister aan de Tweede Kamer, waarin te lezen is dat de inzet van herstelrecht een meerwaarde heeft voor de maatschappij als geheel en dat de minister het indrukwekkend vindt wat mediation betekent voor de verwerking bij het slachtoffer en voor de bewustwording en spijt bij de dader. Kortom, in het strafrechtelijk domein is herstelrecht niet meer weg te denken en het herstelrecht is als beweging volop in ontwikkeling.

ELKAAR NODIG

KIM ROELOFS

Ze is nog jong. Na een avondje stappen rijdt ze in haar auto naar huis. Langs de weg ziet ze iemand lopen. In het donker. Een onveilige situatie. Ze denkt dat het een vrouw is en stopt om haar een lift aan te bieden. De vrouw is een man. Hij spreekt gebroken Engels en komt uit Litouwen. Hij heeft weliswaar veel gedronken maar is vriendelijk en daarom mag hij instappen. Ze moeten beiden dezelfde kant op. Ze kletsen wat en roken een sigaret. Heel relaxed. Niks vreemds. Maar op de plaats van bestemming verandert de sfeer. De man weigert uit te stappen en begint haar, vanuit het niets, te betasten. Ze maakt duidelijk dat hij moet stoppen. Dat hij haar auto moet verlaten. Maar de man gaat door. Ze moet allerlei seksuele handelingen ondergaan. Hij likt en betast haar borsten. Hij wrijft tussen haar schaamlippen. Ze verzet zich uit alle macht en weet te voorkomen dat hij in haar klaar komt. Later vindt de recherche spermasporen op haar broek. Uiteindelijk vertrekt de man. In shock rijdt ze weg en belt de politie. Lastig is dat ze geen gegevens van de man heeft. Ze weet alleen dat hij uit Litouwen komt. Maar geen naam. Geen adres. Helemaal niks. Behalve zijn sperma. En dus: zijn DNA.

Een lange tijd van onzekerheid breekt aan waarin het slachtoffer niet weet waar de dader is. Bang dat hij plotseling weer voor haar

neus zal staan. Getraumatiseerd. Ze zoekt daarom psychologische hulp en krijgt onder meer een EMDR-behandeling. Na enkele maanden belt de politie. De man is opgepakt. In Nederland. Via een internationaal verdrag is in Litouwen een DNA-match gevonden met zijn profiel. Hij is niet eerder met justitie in aanraking geweest. Wel is hij ooit getest op drugs en dat verklaart zijn aanwezigheid in de Litouwse DNA-databank. De verdachte wordt in voorlopige hechtenis genomen.

Het slachtoffer reageert opgelucht. Zij hoeft niet meer over haar schouder te kijken en weet dat er een rechtszaak zal volgen. De man wordt psychologisch onderzocht. Van een stoornis is geen sprake. Tijdens het voorarrest geeft hij bij zijn advocaat aan dat hij graag wil weten hoe het met het slachtoffer gaat. Hij heeft er spijt van dat hij over haar grenzen heen is gegaan. Hij dacht in eerste instantie dat zij wel wat meer van hem wilde die avond. Hij hoopt in een gesprek iets recht te kunnen zetten en angst bij haar weg te kunnen nemen. Zijn advocaat vraagt de officier van justitie om een mediationtraject te starten, maar die reageert aanvankelijk afhoudend. Het misdrijf is te zwaar, te ernstig voor mediation. Maar dat beeld verandert als via de slachtofferadvocaat duidelijk wordt dat het slachtoffer niets liever wil

dan een nieuwe confrontatie met haar belager. Nog voor de zitting. Ze wil hem recht in de ogen kijken. Ze wil hem vragen waarom hij doorging terwijl zij hem smeekte te stoppen en weg te gaan. Ze weet dat het strafproces helemaal is gericht op de berechting van de man en dat er dan geen ruimte is voor een dialoog met hem. Mediation is daarvoor bij uitstek geschikt. Alleen al de gedachte dat zij hem kan spreken geeft haar een gevoel van veiligheid.

Samen met een co-mediator voer ik eerst een intakegesprek met de verdachte in het huis van bewaring. We zien een schuldbevuste man. Hij zegt dat hij zich door de alcohol weinig meer herinnert van de bewuste avond. Pas na zijn arrestatie heeft hij gehoord wat het slachtoffer over de gebeurtenissen heeft verklaard. Hij schaamt zich enorm en wil graag zo snel mogelijk met haar praten. Hij wil laten zien dat hij geen monster is. Dat hij heeft geleerd van wat hij haar aangedaan heeft. Het voorarrest valt hem zwaar. Hij heeft hier geen familie of vrienden. Hij is naar Nederland gekomen om te werken. Het liefst zou hij zo snel mogelijk terugkeren naar huis. Aansluitend spreken we het slachtoffer in de mediationkamer in het gerechtsgebouw. Ze is heel duidelijk in haar wens zo snel mogelijk met de man in gesprek te gaan. We hebben geluk. Nog diezelfde

middag kan de confrontatie plaatsvinden in het huis van bewaring.

Het is een beladen bijeenkomst. Het weerzien valt beiden zwaar. Om de beurt vertellen zij hoe zij die avond hebben beleefd. Ondanks de verschillen werkt het gesprek voor beiden verhelderend. Helend. De man huilt als hij hoort wat voor impact zijn handelen op de jonge vrouw heeft gehad. Het helpt haar om te zien en te horen dat hij daadwerkelijk spijt heeft. Hij vertelt over wie hij is en hoe zijn leven eruitzag voor zijn arrestatie. Het maakt hem zachter en menselijker in haar ogen. De ontmoeting geeft haar de kans de mens achter de dader te zien. Spontaan biedt hij haar aan om in en rondom haar woning klusjes te komen doen. Om het een beetje goed te maken. Maar daar wil ze niets van weten. Ze wijst het aanbod vriendelijk maar resoluut af. Het bepalen van de schadevergoeding laat ze aan de rechters over. Ze is wel blij met zijn toezegging Nederland direct te zullen verlaten zodra hij vrijkomt. De belofte stelt haar gerust. Na afloop van het gesprek zeggen beiden tevreden en opgelucht te zijn. Bij het naar buiten lopen voegt het slachtoffer er het volgende tegen mij aan toe: 'De vorige keer voelde ik me gevangen. Nu zit hij vast. Het voelt of het evenwicht hierdoor hersteld is.'

Kim Roelofs

Kort na de mediation vindt, in afwachting van de inhoudelijke behandeling van de strafzaak, een proformazitting plaats waarbij de verdachte in vrijheid wordt gesteld. Zoals afgesproken wacht hij in Litouwen het verdere verloop van zijn zaak af. Uiteindelijk wordt hij veroordeeld tot een gevangenisstraf van zestien maanden. Ook wordt de hoogte van de schadevergoeding vastgesteld.

De mediation heeft beiden het gevoel gegeven de regie weer terug te krijgen over hun eigen situatie en heeft ze geholpen de onnatuurlijke verbintenis die op de bewuste avond was ontstaan te ontbinden. Hiervoor hadden zij elkaar nodig.

SCHOON SCHIP

EVERT KAMPERT

Arthur is een jonge ondernemer van rond de 30 jaar met een eigen bedrijf dat hij samen met zijn broer runt. Maar helaas. De zaken gaan slecht, de financiële nood wordt steeds hoger en Arthur stapt eruit. Zijn broer heeft een gezin te onderhouden en zo kan hij hem ontlasten met de loonkosten. Arthur gaat op zoek naar andere wegen om in zijn levensonderhoud te voorzien. In de misdaad, volgens politie en justitie.

Arthur wordt aangehouden. Verdacht van drie gewelddadige overvallen. Arthur ontkent. En zwijgt. Tijdens het recherche-onderzoek. Gedurende het strafproces. Op dringend advies van zijn advocaat. Een van de slachtoffers is een bedrijf dat eerder een grote klant was van de onderneming die hij samen met zijn broer voerde. De rechtbank verwerpt de verdediging en veroordeelt Arthur tot acht jaar gevangenisstraf. Onvoorwaardelijk. Hij gaat in hoger beroep.

Zijn broer is intussen alles kwijtgeraakt wat hem lief was. Het bedrijf ging failliet. Zijn huwelijk liep spaak. Hij raakte zijn complete gezin kwijt. Door Arthur.

De celstraf komt hard aan en de vertwijfeling slaat toe. Arthur voert gesprekken met een geestelijke verzorger maar durft niet uit te komen voor wat hij heeft misdaan. Nog niet. Zo ontmoeten wij elkaar.

Ik ben herstelconsulent van beroep. Mijn opdracht is om in penitentiaire inrichtingen een veranderingsproces te bewerkstelligen naar een meer herstelgerichte cultuur waarin het delict en de gevolgen

daarvan bespreekbaar worden gemaakt met de gedetineerden. Ik spreek ze aan op hun verantwoordelijkheid. Ik stimuleer ze om daadwerkelijk te werken aan herstel van de schade die ze veroorzaakt hebben ten aanzien van de slachtoffers, zichzelf, hun relationele netwerk en de samenleving. Herstel op vier fronten dus. Met het oog op de terugkeer in de samenleving.

Ik werk in de bajes waar Arthur vast zit. Hij zit tegenover mij. Meteen voel ik dat hij schoon schip wil maken. Hij weet alleen niet hoe. Hij vreest de gevolgen. Strafrechtelijk. Persoonlijk. We praten veel met elkaar. Ik merk hoe hij wordt overmand door schuld- en schaamtegevoelens. Hij heeft al sinds de eerste rechtszitting spijt. Van zijn daden. Van zijn zwijgen. Hij ervaart het als een kwelling om de verklaringen van zijn slachtoffers aan te horen. Ze raken hem diep. 'Een van hen bleek nog iedere dag last van de overval te hebben', fluistert hij. 'De man durfde niet alleen over straat en schrok van alles. Hij dacht dat zijn laatste uur geslagen had toen ik voor hem had gestaan. Dat vond ik heel erg om te horen.' Ik ben er getuige van dat Arthur besluit om de zaken anders aan te pakken. 'Ik wil mezelf weer recht in de spiegel aan kunnen kijken,' zegt hij. En vraagt me: 'Evert, hoe pakken we dat aan?' Ik zeg dat ik wil weten hoe het precies zit. Arthur knikt begrijpend en bekent twee van de drie misdrijven. De overval op de ex-klant blijft hij ontkennen.

Ik benader Perspectief Herstelbemiddeling, een organisatie die bemiddelingen begeleidt tussen

daders en slachtoffers. Een spannend traject. Met zorgvuldigheid en respect voorop. Arthur wisselt van advocaat. Hij wenst zich niet langer op zijn zwijgrecht te beroepen.

Het eerste slachtoffer ziet niets in contact met Arthur. Het tweede wel. De confrontatie vindt plaats in de bezoekszaal van de penitentiaire inrichting van Arthur die voor de gelegenheid helemaal leeg is. En het werkt. De twee hebben een goed gesprek waarin het slachtoffer de aangeboden excuses aanvaardt en interesse toont in de toekomst van Arthur. De confrontatie maakt veel in hem los.

Ik verzorg ook de training Puinruimen. Hiervoor kunnen gedetineerden die oprecht aan hun toekomst willen werken zich vrijwillig aanmelden. Puinruimen gaat over daderschap, slachtofferbewustzijn en verantwoordelijkheid nemen voor je daden. Hoe wil je in het leven staan als je straks weer vrij bent? Dat is de hamvraag. Puinruimen is mediation en mindfulness. Maar ook geconfronteerd worden met de verhalen van ervaringsdeskundigen. Mensen van buiten. Zoals Terry. Hij vertelt wat het voor hem betekende dat zijn vader vastzat in de gevangenis. En Julia. Zij was slachtoffer van een overval en ging op zoek naar herstel. Het zijn getuigenissen die diepe indruk maken, die het verschil maken, zeker ook bij Arthur. Bij hem is de hamvraag: Kun je met jezelf verder als er een geheim tussen jou en je familie in blijft staan? Nee dus. En daarom bekent Arthur uiteindelijk ook de derde overval. Om te beginnen tegenover mij. Hij wil echt volledig in het

Evert Kampert

reine komen met zichzelf. Daarom wil hij om te beginnen met zijn broer in gesprek, hoe moeilijk dat ook zal zijn. Nog voordat hij tijdens het hoger beroep de bekentenis officieel tegenover het gerechtshof zal afleggen wil hij dat zijn broer de waarheid over de overval op de ex-klant kent. Arthur: 'Ik was bang dat hij me niet meer zou willen zien, wat zijn goed recht zou zijn.' Het gesprek vindt, in overleg met de broer en hun vader, ongeleid plaats. De volgende dag ga ik snel bij hem langs. Zichtbaar opgelucht vertelt hij hoe zijn broer reageerde: 'Hij had het zien aankomen, maar had niet gedacht dat ik het ook echt had gedaan. Hij was teleurgesteld maar zei ook dat ik toch altijd zijn kleine broertje bleef...'

Het derde slachtoffer is helaas niet bereid om met Arthur om tafel te gaan. Hij zegt wel een excuusbrief van hem te willen ontvangen. Arthur besluit de brief pas na het hoger beroep te versturen om niet de indruk te wekken dat hij het doet om er strafrechtelijk voordeel uit te halen.

Het hoger beroep verloopt naar wens. De nieuwe advocaat van Arthur geeft aan wat zijn cliënt vanuit detentie zal heeft onder-

nomen richting zijn slachtoffers. Hij hoopt ook dat hij op deze manier beter zal terugkeren in de maatschappij. Dit alles, tesamen met de bekentenis, resulteert in een lagere straf: zeven in plaats van acht jaar.

Arthur zit inmiddels ruim dertig maanden vast. Hij heeft veel geleerd: 'Vroeger dacht ik dat misdaad loont, Evert, maar misdaad loont niet, dat is duidelijk. In mijn geval blijkt dat eerlijkheid loont. Daarbij luisterde mijn advocaat ook naar mij en mijn behoefte en dat is ook zeker erg belangrijk geweest.' Arthur schrijft, zoals beloofd, een brief aan zijn laatste slachtoffer. Hij maakt er serieus veel werk van. Het doet hem goed dat hij als respons krijgt dat het slachtoffer erg blij was met de brief. Arthur: 'Het stomme van alles is, dat je alleen aan je zelf denkt als je de misdaad pleegt. Je denkt alleen aan wat het jou oplevert, wat het betekent voor anderen boeit je niet.' Erover praten vervult hem nog steeds met schaamte, maar hij is heel blij dat hij schoon schip heeft kunnen maken: 'Uiteindelijk is het aan mij om invulling te geven aan de rest van mijn leven.'

SEXTING

REBECCA LEEUWENBERG

Rebecca Leeuwenberg

Shanti (21) doet een studie visagie, werkt in een nagelstudio en in een cocktailbar in een hotel. Ze is van Surinaamse afkomst. Verzorgd uiterlijk. Lange nagels. Lippenstift en mooi haar. Omdat ze zo druk is staat ze ingeschreven bij een online datingsite. Het leven licht haar toe. Tot plotseling op haar telefoon berichten binnenkomen van mannen die willen afspreken en foto's van hun geslachtsdeel meesturen. Shanti schrikt zich kapot. Het blijkt dat ze zichzelf aanbiedt op sekswebsites, inclusief sexy foto's. Op eenje zelfs topless. Ze weet van niks, ze is in shock. Wie doet dit? Wie haat haar zo erg? De paniek slaat toe. Bang om herkend te worden, bijvoorbeeld in de cocktailbar. En wat hangt haar verder nog boven het hoofd? Ze vraagt rond maar niemand weet ervan. Dan moet ze aan Stefan denken. Ze kent hem van

de datingsite. Weet hij meer? Stefan reageert meteen op haar berichtje. Geschrokken. Meelevend. Maar Shanti heeft argwaan. Ze confronteert hem rechtstreeks in een berichtje: 'Weet jij soms hoe het komt dat ik op sekswebsites word aangeboden?' Stefan (19) studeert informatica en woont nog thuis bij zijn ouders. Een hardwerkend, succesvol gezin met een eigen bedrijf. Twee oudere broers. Macho's. Stoer. Mannelijk. De sfeer in huis. Geen tijd, geen aandacht voor de 'zachtere' Stefan die het niet makkelijk heeft. Vroeger op school werd hij al gepest met zijn ietwat pokdalige huid. Stefan gaat online daten. Met op zijn profiel een gunstig bewerkte foto van zichzelf. Chattend leert hij Shanti kennen met wie het als snel klikt. Wederzijds. Maandenlang hebben ze contact via WhatsApp en Instagram. Ze delen verhalen, emoties en behoeften. Shanti stuurt foto's van zichzelf. Op het strand. In bikini. Eentje zonder bovenstukje. Stefan houdt videobellen af. Hij hoopt dat Shanti face-to-face meer waarde zal hechten aan het voortzetten van hun gesprekken dan aan het feit dat hij er anders uitziet dan op zijn profielfoto. Ze spreken af. In een café. Shanti wacht een bittere teleurstelling als ze iemand anders te zien krijgt dan zij had verwacht en zegt dat ook eerlijk. Voor de gek gehouden worden vindt ze totaal niet oké. Ze heeft een hekel aan leugenaars. Shanti staat op en vertrekt, Stefan

gedesillusioneerd achterlatend. Ze houdt vervolgens ieder contact af. Tot nu. Want misschien heeft Stefan haar foto's op de sekswebsites geplaatst? Hij zwicht al snel. Hij is inderdaad de dader. Hij was teleurgesteld. Boos op zichzelf. Op haar. Op de situatie. Hij handelde uit rancune. Hij heeft verschrikkelijk veel spijt, maar het is te laat. Shanti doet aangifte bij de politie van sexting: het verspreiden van seksueel getinte berichten inclusief naaktfoto's. De officier van justitie verwijst de zaak door naar mediation om partijen de gelegenheid te geven het gebeurde en de gevolgen ervan naar elkaar uit te spreken en een voor beiden passende interventie te vinden. De intakegesprekken en de beoogde confrontatie worden op een en dezelfde dag gepland. In de rechtbank. In een speciale mediationkamer. Ik ben een van de twee mediators. Eerst Stefan. Diep in elkaar gedoken, eenzaam en verdrietig. Hij heeft er nog met niemand over gepraat. Hij zou het begrijpen als Shanti hem niet meer wil zien maar hoopt dat hij haar persoonlijk zijn excuses kan aanbieden. Hij doet dit niet om een wit voetje bij justitie te halen. Hij weet dat de officier het laatste woord heeft en verwacht veroordeeld te worden voor zijn daad en een verdiende straf te krijgen. Stefan schaamt zich kapot. Dan Shanti. Ze is nog steeds woedend. Teleurgesteld. Ze twijfelt of ze Stefan überhaupt wil

zien. Waarom zou ze? Wat levert het haar op? Wij vragen wat haar voldoening zou geven. Zij antwoordt: 'Als hij oprécht zijn excuses aan zou bieden.' Ze heeft een nieuw telefoonnummer moeten nemen en zou de kosten vergoed willen zien. Ook vindt ze het belangrijk dat hij gewoon echt gestraft wordt door een rechter. Shanti besluit uiteindelijk om toch mee te doen. De confrontatie begint. Shanti trapt af. Ze houdt haar woede in. Zoals vooraf besproken. Ze kijkt Stefan strak aan als ze vertelt wat haar is overkomen. Over de spanningen. De permanente angst in haar lijf. Om herkend te worden. Dat dit naar buiten komt. Zij vertrouwdde Stefan. Nu is zij haar vertrouwen in alle mensen kwijt. En ze heeft kosten moeten maken, terwijl ze al zoveel geld aan haar studie visagie kwijt is. Stefan gaat diep door het stof: 'Het spijt me enorm wat ik allemaal heb gedaan en ik besef dat ik met alleen maar sorry zeggen echt niet goed kan maken wat ik heb aangericht.' Hij benadrukt dat het absoluut niet aan haar heeft gelegen. Dat hij een probleem heeft. Dat hij inmiddels hulp heeft gezocht bij een psycholoog. Zodat hij in de toekomst anders zal reageren als iets tegenzit. 'Dat ik voor mijn daden wordt gestraft is logisch en terecht,' besluit hij. We zien Shanti verzachten. 'Als ik naar je kijk zie ik een zielig hoopje mens,' zegt ze, 'en geen foute gast.' Zij voelt zijn oprechte spijt. Wat hij heeft gedaan vond ze ook helemaal niet

bij de Stefan passen zoals ze die had leren kennen. Ze vertelt dat ze zich had voorgenomen boos te blijven om hem zo een rotgevoel terug te geven, maar het loopt anders. 'Ik wil verder met mijn leven,' zegt ze, 'maar dat boze gevoel zat me daarbij in de weg.' En: 'Ik had niet verwacht dit te zullen zeggen, maar ik wil je excuses aanvaarden. Ik zie en voel dat het je echt spijt en dat je eraan werkt. Ik hoor nu ook degene die ik ooit leerde kennen. Die was oké. Ik ben nog wel huiverig voor die vervelende telefoontjes en die achterlijke vunzige plaatjes van geslachtsdelen maar hopelijk is dat binnenkort achter de rug en ja, ik voel me nu toch ook opgelucht. Eerst zei mijn gevoel: tien jaar opsluiten die gast. Maar of ik mij dan beter zou voelen? Dat denk ik niet. En wat de kosten betreft, die vallen mee. Voor een nieuw telefoonnummer hoefde ik maar €11,70 te betalen — het was meer de tijd die ik ervoor kwijt was — en verder heb ik voor de mediation vandaag natuurlijk een halve dag vrij voor moeten nemen.' Stefan bedankt Shanti voor haar woorden en belooft de kosten te betalen. Hij zal afwachten wat de straf van justitie zal zijn en deze aanvaarden. Het doet hem heel goed dat hij haar persoonlijk zijn excuses heeft kunnen aanbieden. Alle afspraken worden, naast een globale weergave van het gehele gesprek, door ons vastgelegd in een vaststellings-overeenkomst. De kosten worden afgerond op €75 en direct per tikkie aan Shanti overgemaakt.

DE ARGENTIJNSE METHODE

KIRSTEN RINSEMA

Binnen het strafproces bestaat de mogelijkheid om in een zaak gebruik te maken van mediation. Maar dat gebeurt niet standaard. Gebrek aan kennis over mediation speelt hierbij een belangrijke rol. Toch zijn betrokkenen volgens onderzoek van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) het meest gebaat bij een combinatie van mediation en rechtspraak, voor het meest gunstige herstel. Daarom deed ik als student HBO-Rechten, in opdracht van Meinema Mediation, onderzoek naar de vraag of mediation in strafzaken geen verplicht onderdeel van het strafproces kan zijn. Zoals in de provincie Buenos Aires in Argentinië. Daar kan dat in strafzaken, waarbij een gevangenisstraf tot zes jaar geëist kan worden, namelijk wel. Die verwijzing gaat als volgt. Na de aangifte roept de officier van justitie het slachtoffer en de verdachte apart op om de mediator zo snel mogelijk te bezoeken. Zij zijn verplicht te reageren. Na dit eerste 'gedwongen' gesprek mogen beiden persoonlijk kiezen of ze mediation willen of niet. Dit is wel vrijwillig. Wanneer een strafmediation slaagt houden de Argentijnse officier van justitie en rechter rekening met de uitkomsten ervan. Het kan leiden tot strafvermindering of sepot voor de verdachte. Naast de verplichting is kenmerkend dat de mediation

vroeg in het proces wordt aangeboden en dat mediators sneller werken dan officieren en rechters kunnen. Voor mijn onderzoek keek ik naar de praktijk en de theorie in Nederland. Ik interviewde verschillende personen die expertise hebben op het gebied van Mediation in Strafzaken (MiS). De meningen over een verplichte verwijzingsvoorziening naar mediation bleken verdeeld. Volgens sommigen zou het misschien onder voorwaarden plaats kunnen vinden. Maar voor velen is het principe van de vrijwilligheid bij mediation heilig. Ook heb ik onderzocht of een verplichte verwijzingsvoorziening naar mediation juridisch überhaupt mogelijk is. De Nederlandse wet noemt niet expliciet dat het onmogelijk is. Maar in de grondwet is wel de strenge bepaling opgenomen dat niemand tegen zijn wil kan worden afgehouden van de rechter die de wet hem toekent. In het strafrecht de strafrechter. Ook in het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens staat dat het recht op toegang tot de rechter te allen tijde open moet staan voor een verdachte. Een verplichte verwijzingsvoorziening zou mogelijk een beperking op dit (Europees) grondrecht vormen. De belangrijkste conclusie is daarom dat een verplichte verwijzingsvoorziening naar mediation alleen mogelijk is zolang het recht op toegang tot de

Kirsten Rinsema

rechter niet in enige mate wordt beperkt. In de praktijk moet een verdachte zijn zaak altijd kunnen voorleggen aan een onafhankelijke en onpartijdige rechter. Om deze reden treft men dan ook geen verplichte verwijzingsvoorziening naar mediation aan in landen in Europa. Maar de resultaten van de Argentijnse methode zijn positief en daarom interessant genoeg voor verder onderzoek omdat de snelheid van deze resultaten opvalt, mediation vroeg in het proces aangeboden kan worden en het een impuls geeft aan de bekendheid ervan. Tevens kunnen slachtoffer en verdachte door middel van het verplichte individuele gesprek een geïnformeerde keuze maken om deel te nemen aan mediation. Wordt vervolgd?

PIONIER IN NOORD-NEDERLAND

MELANIE KOMPIER

In de eerste *Bianchi Herstelrecht Courant* presenteerde officier van justitie Theorine Scholte haar project 'Justitie in de Bus'. Door middel van confrontatie en bemiddeling doorbreekt zij in Noord-Nederland ontwrichtende conflicten tussen daders en slachtoffers. En vice versa. Daarbij gaat ze een klein beetje dwang niet uit de weg. Maar door corona staat haar 'busje' tot nader order stil. Toch ligt het herstelrecht in Noord-Nederland niet helemaal stil. 'Nee, zeker niet,' vertelt Theorine Scholte. 'De OM-hoorzittingen zijn in het begin van de coronacrisis ingetrokken maar nu plannen we wekelijks meerdere zittingen om alle aangehouden zaken alsnog snel af te wikkelen.' En daarbij wordt ook vaak herstelrecht toegepast. 'Denk aan een verdachte die aangeeft dat hij, anders dan in het proces-verbaal staat, juist wel met aangever om tafel wil. Dan houd ik de zaak aan om dit gesprek alsnog te laten initiëren. Of ik maak met de advocaat van een verdachte een afspraak over een concrete herstelactie, zoals het kopen van een nieuwe buxus voor een buurman om de vernieling van een eerdere plant goed te maken. Of ik verplicht een dader tot het

schrijven van een excuusbrief.' Scholte is een pionier. Collega-officieren moeten weten welke mogelijkheden er zijn, naast het reguliere strafrecht. Ook is ze in het najaar van 2020 begonnen met het opleiden van jonge juristen die bij parket Noord-Nederland in dienst zijn getreden, specifiek op het gebied van strafbeschikkingen, alternatieve afdoeningen en herstelrecht. 'Ik leer ze dat je als beoordelaar van een strafzaak aan de knoppen kunt draaien, dat ze een

zaak kunnen maken of breken. Ik probeer ze vooral te faciliteren met de verschillende mogelijkheden van herstel die er zijn, maar belangrijker nog, ik geef ze mee dat ze op hun eigen gevoel moeten varen.

WHERE THE MAGIC HAPPENS

ANTONIETTA PINKSTER

Onze samenleving verhardt. Steeds meer gedragingen worden strafbaar gesteld. Steeds meer daders (soms alleen nog maar verdachten) worden daardoor — eendimensionaal — gecriminaliseerd. Het strafrecht functioneert steeds meer als 'oplosmiddel' voor problemen, ook als die helemaal niet door het strafrecht opgelost kunnen worden. Gelukkig is er ook een andere weg. Het herstelrecht kan een grote bijdrage leveren aan betere en duurzame oplossingen voor problemen, ook voor de strafrechtelijke. Daarom ben ik mediator in strafzaken geworden.

Deelnemers aan mediations willen zich gehoord voelen. Slachtoffers willen vertellen welke gevolgen het strafbare feit voor hen gehad heeft. Verdachten willen laten zien dat ze méér zijn dan enkel degene die hen iets heeft aangedaan. Slachtoffers

willen weten of de verdachte echt, oprecht spijt heeft. Dat kunnen zij alleen in een dialoog ervaren. Als mediators checken wij ieders verwachtingen, zorgen we ervoor dat ieder zijn of haar verhaal kan vertellen en helpen wij partijen als ze vastlopen in wat ze willen zeggen. Deelnemen aan een mediation is best een moeilijke opgave. Maar als alles lukt ontstaat een gesprek waarin het herstel plaatsvindt, *it's where the magic happens*. En wanneer zij dat ervaren, zijn mensen veel vergevingsgezinder dan je zou denken, valt mij keer op keer op.

Met name in verkeerszaken word ik vaak geraakt door de oprecht goede intenties die partijen meenemen naar de mediation. Zelfs als er een dode te betreuren valt. Er kan een vorm van *closure* plaatsvinden: het mediationgesprek helpt mensen om een volgende stap te maken

in het proces.

De samenleving is vaak geneigd te denken in een scherpe tweedeling: het slachtoffer is alleen maar slachtoffer, onschuldig, en verdient ondersteuning. De verdachte is de dader, die heeft het gedaan en verdient afkeuring. Maar deze zwart-wit indeling is niet altijd terecht. Een goed voorbeeld zijn de slepende burenruzies, waarbij mensen elkaar over en weer treiteren tot er één over de schreef gaat en de ander aangifte doet van mishandeling. Dan kun je niet echt spreken van een slachtoffer en een verdachte. Wel wat de gegeven klap betreft, maar niet in het gehele conflict. Dit zijn uitdagende mediations omdat betrokkenen elkaar vaak al jaren onheus bejegenen en stevig in hun eigen loopgraaf zitten, waarbij zelfreflectie meestal ontbreekt. Het handelen van de ander wordt uitvergroet, de

eigen actie gebagatelliseerd. Ik ben soms *flabbergasted* van de manieren waarop men elkaar dwars zit. Je ziet als mediator de onmacht bij betrokkenen, men snakt naar een oplossing, of naar alleen maar rust, maar weet niet hoe dat gedaan te krijgen. In deze zaken ligt de sleutel heel duidelijk bij partijen: wie zet de eerste stap? Vervolgens spreken de burens elkaar in de mediation meestal voor het eerst sinds tijden écht.

Jeugdzaken hebben nog een andere dimensie: er is altijd tenminste één ouder, verzorger c.q. wettelijk tegenwoordiger aanwezig. Als mediator heb je de focus op de jongere, maar ook aandacht voor de ouder. Die is immers ook betrokken. In jeugdzaken geven de jonge verdachten op de vraag voor wie ze het nou het allerergste vinden vaak als antwoord: 'Voor mijn moeder.'

Antonietta Pinkster

Dat ik haar verdriet heb gedaan'. Dat geeft de burger moed. Het succes van mediation in jeugdzaken zet aan het denken: mediation zou standaard aangeboden moeten worden.

Het mooie van het werk als mediator in strafzaken is dat je bijna altijd iets goeds voor partijen kunt doen. Ook als er geen slotovereenkomst wordt opgesteld en er geen afspraken worden gemaakt hebben ze tóch met elkaar gepraat. Mediation in strafzaken verdient het om op meerdere plaatsen in de strafrechtketen te worden toegepast. Om de verharding in onze samenleving te verminderen of, nog beter, te keren.

INTERVIEW

2 december 2006 werd Nadine Beemsterboer (20) uit Hoorn met 36 messteken doodgestoken door haar ex-vriend Gerold O. (34). Hij werd veroordeeld tot 12 jaar gevangenisstraf en tbs. De vader, moeder en zus van Nadine zijn de afgelopen jaren uitgegroeid tot boegbeelden van de emancipatie van nabestaanden. Daarbij speelde hun zoektocht naar herstel voor zichzelf — en de dader — een belangrijke en veelbesproken rol. Inmiddels richten zij zich ook op andere veroordeelden in de Nederlandse en Belgische gevangenissen. Van de Nadine Foundation naar Herstel in Beeld. De *Bianchi Herstelrecht Courant* sprak met vader Jacques Beemsterboer.

KORT NA DE MOORD WERD DE NADINE FOUNDATION OPRICHT. WAAROM?

In 2007 hebben de dansleraren van de streetdance groep *Dazz to Impress*, waar Nadine toe behoorde en waarmee zij Nederlands kampioen was geworden, speciaal voor haar een song uitgebracht: *Nadine Inspired by You*. De opbrengst van de verkoop wilden

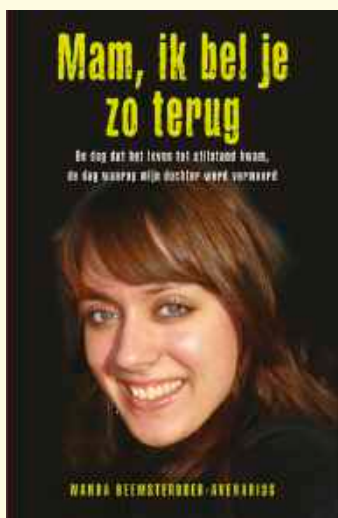
wij niet voor onszelf benutten. Een notaris in Hoorn adviseerde ons het geld in een fonds te stoppen. Stichting Nadine Foundation doneert sindsdien aan gelieerde doelen (Warchild, Bears in Mind, Fier, Wakker dier, etc.) en organiseert vele projecten.

HERSTEL IN BEELD IS EEN VAN DIE PROJECTEN. JULLIE VERZORGEN SPREEKBEURTEN IN SAMENWERKING MET HET GEVANGENISWEZEN EN GAAN IN PENITENTIAIRE INRICHTINGEN EN TBS-KLINIEKEN MET VEROOORDEELDEN IN GESPREK. WAAROM DE NAAM 'HERSTEL IN BEELD'?

Het begrip 'herstel' spreekt ons zeer aan. Voor slachtoffers, maar ook voor daders. Specifiek voor daders geldt dat, als zij streven naar herstel, zij proberen af te zien van activiteiten die hen in het gevang doen belanden. Hierin willen wij ze steunen. Daders aan het denken zetten. Detentieschade voorkomen. Er is veel mee gemoeid.

JOUW ECHTGENOTE WANDA SCHREEF HET BOEK 'MAM, IK BEL JE ZO TERUG' OVER JULLIE

OVERLEDEN DOCHTER. WAAROM?

Wanda schreef na de moord alles wat in haar opkwam op om maar niets te vergeten. Wie Nadine was, wat er was gebeurd rond de moord, de tijd daarna. Toen het maandblad 'Gezond Nu' haar lezers uitnodigde om vier A4'tjes tekst in te leveren met een waargebeurd verhaal heeft Wanda dit gedaan. Prompt werd ze uitgekozen om

haar verhaal te verwoorden in een boek, onder begeleiding van uitgeverij 'Kosmos'. Het werd een succes. Er zijn al 23.000 exemplaren van het boek verkocht. Alle opbrengsten gaan naar de stichting.

JULLIE GAAN HET BOEK GRATIS UITDELEN IN DE PENITENTIAIRE INRICHTINGEN EN TBS-KLINIEKEN? AL JARENLANG BIJEN WIJ HET BOEK NA LEZINGEN AAN MAAR SINDS ENIGE TIJD HEBBEN WIJ VIA EEN LEGAAT DE FINANCIËLE MOGELIJKHEID OM ZE GRATIS TE VERSTREKKEN. LET WEL: HET GAAT OM DE VIJFTIENDE DRUK EN ZOLANG DE VOORRAAD STREKT.

INMIDDELS IS ER EEN ZESTIENDE DRUK. WAAROM STAAT DE BRIEF VAN DE MOORDENAAR DAARIN? Het boek is uitgebreid met drie stukken tekst over ons contact met de moordenaar: van Wanda zelf, van onze dochter Jacqueline en van mij. Over hoe het ons is vergaan vanaf het moment dat een brief van de moordenaar van Nadine in 2009 op onze deurmat viel. Wanda en ik spraken met de dader. Jacqueline heeft hem tijdens hun ontmoeting

zelfs vergeving geschonken. Ook hem hebben wij uitgenodigd om op te schrijven hoe het hem verging, maar daar heeft hij niet aan mee willen werken. Daarom hebben wij de spijtbetuiging die hij ons in 2009 stuurde in de zestiende druk opgenomen. Er blijkt in Nederland veel belangstelling voor de inhoud van de brief.

PER 1 JANUARI 2021 HEBBEN JULLIE HERSTEL IN BEELD ONDERGEBRACHT IN EEN APARTE STICHTING. WAAROM?

De stichting Nadine Foundation zal per eind 2021 ophouden te bestaan. Dat is een gevoelskwestie: 15 jaar bestrijding van geweld is voor het gezin lang genoeg geweest. Maar wij willen doorgaan met de spreekbeurten, de gesprekken met veroordeelden en lezingen blijven geven aan medewerkers van DJI, de Reclassering, het OM, de Politie en Jeugdzorg. Er valt nog een wereld te winnen als het gaat om 'herstel' in Nederland. Voor meer informatie en contact verwijs ik graag naar onze website www.nadinefoundation.nl/ stichtingherstelinbeeld.

EEN LANGE WEG

JAAP BRANDLIGT

Jaap Brandligt

Jacques Claessen van de Universiteit van Maastricht definieert herstelrecht als *het handhaven van het recht door herstellen van de schade die is veroorzaakt door een (vermoedelijk) strafbaar feit, hetgeen het beste kan worden bereikt door vormen van samenwerking tussen (alle) bij het conflict betrokken partijen/personen*. Essentieel in zijn visie is dat na misdaad herstel dient te volgen: de dader maakt het goed tegenover het slachtoffer en de gemeenschap. Claessen zegt in zijn verhandelingen ook het een en ander over herstelrecht in de gevangenis. Herstelrecht staat — zegt hij — voor *herstel van schade en relaties*. Daarbij zijn *resocialisatie, rehabilitatie, re-integratie* belangrijk. Hij heeft het ook over *inclusie*, maar dat is zo'n modieuze term waarvan ik de betekenis niet zo goed begrijp. Het gaat erom dat detentie, als die onvermijdelijk is, zo herstelgericht mogelijk vorm moet worden gegeven. En daar sla ik op aan. Want daar ontbreekt wel het een en ander aan in ons land. En daarom is Bonjo, de organisatie die in Nederland de belangen van de gedetineerden en ex-gedetineerden behartigt, als organisatie zeer betrokken bij herstel.

Wat gebeurt er als je in de bajes terecht komt? Bij binnenkomst is er een soortement begintoets. De binnenkomende man of vrouw (meestal man dus daarom hou ik het maar even op hij) verklaart dat hij zich keurig zal gedragen en aan alles wat van hem gevraagd wordt mee zal werken. Hij moet wel binnen het huidige regiem want als hij dat niet doet, mag hij nergens aan deelnemen. Vanaf het begin ligt de nadruk op restrictiviteit. Op het beperken van de bewegingsmogelijkheden van de gedetineerde. Op — en dat is heel traditioneel ingebakken — intentionele leedtoevoeging ter vergelding. Dat zit in ons strafrecht zoals het nu eenmaal gaat. Om de oude Bianchi te citeren: de term strafrecht impliceert dat op misdaad altijd met straf moet worden gereageerd. Daar zit hem de culturele crux die steeds ook weer doorspeelt hoe de politiek omgaat met misdaad en straf. Het gevolg: hospitalisering, afnemende verantwoordelijkheid en lijdzaamheid, want als je niet

lijdzaam bent, ben je de klos en krijg je geen faciliteiten. Sinds enige tijd mag je zelfs niet meer met vi (voorwaardelijke invrijheidstelling) dan wel met verlof. Het is een wereld van — soms goed bedoelde — repressie met alle gevolgen vandaan als je buiten komt, want je hebt afgeleerd initiatief te nemen. Zeker als je langer binnen zit. Alles wat er in de bajes gebeurt is van oudsher restrictief.

Wat kan en moet er anders? Eén. Geen kortdurende straffen meer. Kort binnen zitten kost je je baan, je huis en vaak ook je relatie. Twee. Beter opgeleide PIW'-ers. Het is verbijsterend hoe weinig tijd (geld) er is om de vakbekwaamheid van deze kwetsbare beroepsgroep op peil te houden. Het is eigenlijk net als bij zorgmensen en mensen in het onderwijs: kunnen reflecteren op je eigen en andermans gedrag is essentieel om — in dit geval — gedetineerden verder te kunnen helpen. Herstel begint bij het kunnen reflecteren, van de gedetineerde, maar dan wel mogelijk gemaakt door een bajes waar niet het accent ligt op vergelden maar op stimuleren. Begrijp me niet verkeerd: ik verwijt de PIW'-ers weinig (soms ook wel, maar dat terzijde), ze worden door het macrobeleid van

de overheid en door de bureaucratisering die ook de gevangenis bereikt heeft niet werkelijk gesteund. Het is cultuur. Cultuur van een samenleving die gedetineerden in een hoek plaatst en in deze neo-liberale wereld liefst zo veel mogelijk uit zicht. Cultuur verander je niet van de ene op de andere dag. Het denken over het gevangeniswezen dat in de jaren zestig, zeventig en tachtig van de vorige eeuw met zorg en liefde is opgebouwd zien we nu in korte tijd verdampen in louter restrictiviteit. Dat is schadelijk voor de dader, dat is evenzeer schadelijk voor het slachtoffer en dat is zeer zeker schadelijk voor de samenleving. Van ruimte geven naar restrictie gaat sneller dan andersom. Als je iets wilt veranderen in niet-restrictieve zin gaat dat altijd langzamer dan dat weer restrictief afbouwen. Er is nog een lange weg te gaan naar herstelgerichte detentie.

COLOFON

BIANCHI HERSTELRECHT COURANT

Idee, samenstelling, (eind)redactie: Simon Vuyk

Ontwerp, vormgeving en illustraties: Mirjam van der Heide (MimzArt)

Uitgeverij: Vuyk en CO
Schriftsen 24
8861 CT Harlingen

Opdrachtgever: Bianchi Herstelrecht Stichting
www.bianchiherstelrechtstichting.nl

Secretariaat: Jan Willem Zwart
info@bianchiherstelrechtstichting.nl

REBUS

OPLOSSING VERBORGEN OP PAGINA 8

DE FOTO

MIEKE WOUTERS

Een ruzie in een dorpskroeg escaleert. Martijn steekt Gerard neer. In zijn buik. Met een flink mes. Na de steekpartij brengt hij de nacht door bij een maat. De volgende dag meldt hij zich bij de politie. Martijn: 'Ik had geen ruzie met Gerard die avond, maar met een vriend van hem. Toen ik voor de tweede keer naar die kroeg ging is het helemaal uit de hand gelopen.' Gerard wordt ernstig gewond in het ziekenhuis opgenomen. Na zijn ontslag heeft hij nog maanden nodig om te revalideren. Zijn bedrijf gaat over de kop en hij raakt zijn huis kwijt. Gerard: 'Ik heb heel veel pijn gehad. Bovendien had ik een eigen zaak die ik niet meer kon draaien. Dus financieel ga je helemaal naar de filistijnen. Ik heb nog wel geprobeerd te werken, maar dat ging niet. Dan moet je een uitkering aanvragen en moet je eerst opmaken waar je altijd zo hard voor gewerkt hebt: je gereedschap, geld. Ik had geen droog brood te vreten, ik had niks. Dat was vreselijk, nog erger dan wat er gebeurd was, zeg maar.' Martijn krijgt vier jaar gevangenisstraf, waarvan hij twee jaar en acht maanden moet zitten.

In 2014-2016 organiseert Perspectief Herstelbemiddeling met de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) een zogeheten Herstelstafette: een tour langs alle Nederlandse gevangenis waarbij gedetineerden en personeel samen worden geïnformeerd over de gevolgen van delicten voor slachtoffers en de mogelijkheid van herstelbemiddeling. Martijn werkt in die periode in detentie hard aan verbetering en bezoekt een van de slachtoffer/daderdagen. Dat zet hem aan het denken. Martijn: 'Ik dacht, ik kan wel vast gaan zitten, niets doen en wachten tot ik buitenkom, maar dat schiet niet op.' Hij beseft dat het verstandig zou kunnen zijn om een stap richting het slachtoffer te zetten. Via via heeft hij ook gehoord dat ze hem na zijn vrijlating willen gaan pakken. 'Gerard en ik komen allebei uit een wat ander milieu. Dus, dacht ik, we kunnen het maar beter meteen goed oplossen en dat het uitgesproken wordt, in plaats van dat we elkaar opzoeken en wie weet wat er dan gebeurt, weet je

wel? Daar had ik geen zin in.' Met een geestelijk verzorgster gaat hij in gesprek over de mogelijkheid van herstelbemiddeling. Zij meldt hem in 2016 aan. Bemiddelaar Petra Zoon van Perspectief Herstelbemiddeling gaat naar de Penitentiare Inrichting voor een intake met Martijn. Hij wil Gerard laten weten dat hij spijt heeft en het graag uitpraten om vergelding of escalatie in de toekomst te voorkomen: 'Vrienden gingen zich ermee bemoeien, de boel opstoken. Dat zijn dingen die je niet wilt.'

Petra benadert Gerard. Hij is nog heel erg boos. Gerard: 'Ik was daar nog helemaal niet aan toe. Ik was nog vol van woede en wilde hem alleen maar uit de weg hebben. Dat heeft ook best wel lang geduurd. Ik werd al kwaad als we het over 'm hadden. Ik heb ook tegen Petra gezegd: dat doet ie alleen maar omdat zijn advocaat dat heeft aangegeven. Ik geloofde het gewoon niet.' Gerard heeft er geen vertrouwen in. Het verzoek komt te snel. Petra bespreekt het met Martijn die begrip toont: 'Ja, tuurlijk snapte ik dat. Het is niet niks wat er gebeurd was, toch? Dat lijkt me logisch.'

Maar na verloop van tijd ontstaat bij Gerard ruimte voor een ander gevoel. 'Op een tattoo-conventie sprak ik een man die zei: "Als je hem nou vergeeft, dan ben je er vanaf. Dan ben je die woede kwijt." Ik dacht eerst: die vent is knetter. Maar later ben ik daar toch over gaan nadenken. Als ik 'm wat aandoe, dan heeft dat heel veel gevolgen. Als ik 'm kan vergeven, dan ben ik er vanaf. Een hoop mensen om me heen zaten ook in de weekenden van: hij zit hier, ik heb 'm daar gezien... Dan ging ik helemaal over de rooie. Ik heb zelfs een keer iemand achtervolgd, omdat ik dacht dat hij het was. Die heb ik klem gereden maar toen bleken er andere mensen in die auto te zitten... Daarna heb ik besloten: ik wil af van die woede in mijn lijf. Ook heb ik tegen de moeder van Martijn gezegd dat ik met hem wilde praten. Maar zo makkelijk ging dat niet. Ze geloofden me niet. Ze dachten dat het een soort truc van me was. Via

Gerard (l) en Martijn (r).

Slachtofferhulp Nederland kwam ik toen weer bij Perspectief Herstelbemiddeling uit. Dat zag ik wel zitten, de eerste keer was Petra heel netjes bij me langs geweest. Ze had het rustig uitgelegd, was heel neutraal en koos geen partij.'

Het is inmiddels 2019. Ook Martijn laat het niet los. Hij is sinds enkele maanden vrij, woont begeleid en het gaat redelijk goed met hem. Hij heeft gehoord dat Gerard alsnog met hem wil spreken, maar weet niet of hij dat wel kan vertrouwen. Martijn bespreekt de mogelijkheid van herstelbemiddeling met zijn toezichthouder bij de reclassering. Die meldt hem aan bij Perspectief Herstelbemiddeling en voor de tweede keer pakt bemiddelaar Petra de zaak op. Alles is anders dan in 2016. Gerard: 'Petra en ik hebben het toen samen besproken. Een oorlog stopt pas als één van beide partijen een ander vergeeft. Ik moest er wel hard over nadenken, hoor. Maar ik dacht ook: in een kroeg gebeuren dingen. Hoe zou ik gereageerd hebben? Ik zou nooit een mes gepakt hebben, maar ik kon daar wel een beetje inkomen. Wat ik niet wilde, was dat die woede eruit zou komen als er bijvoorbeeld iets in het verkeer gebeurt. Of ik krijg ruzie met iemand. Ik moest toch op de een of andere manier van dat gevoel af. Van dat altijd kwaad zijn.'

Het besluit valt. Martijn en Gerard gaan elkaar ontmoeten. Petra spreekt met beide mannen goed door wat ze in het gesprek aan de orde willen stellen. Beiden willen

vooral rust. Geen dreiging meer, geen wraak. Dat is een goed uitgangspunt. Het gezamenlijke gesprek zal plaatsvinden op neutraal terrein, in een politiebureau. Gerard: 'Tevoren dacht ik dat ik misschien nog wel kwaad zou worden, maar het ging eigenlijk heel goed. Ik had me er ook wel op ingesteld. Dat had kunnen veranderen als hij heel stoer was gaan doen of bedreigingen had geuit, maar we hebben gewoon gesproken. En hij heeft toen ook oprecht zijn excuses aan mij aangeboden. Niet op een briefje, maar daar ter plekke. Dat heb ik geaccepteerd en we hebben elkaar een hand gegeven. Ik zei: "Ik vergeef het en dan is het klaar. En als we elkaar tegenkomen, dan is de spanning er vanaf." Martijn: 'Ik was vooraf natuurlijk wel een beetje zenuwachtig maar dat is logisch. Dan kun je wel een grote en stoere jongen zijn maar het blijft toch een beetje spannend. Het was eigenlijk wel apart. Het ging heel rustig en we hadden een goed gesprek. Ik vroeg aan Gerard hoe het met hem ging en hij zei: "Naar omstandigheden wel goed." En daarna bespraken we vrij snel hoe we verder zouden gaan. Hij zei: "Ik wil gewoon weten dat ik rustig kan rondlopen en dat ik niet over mijn schouder hoeft te kijken." Dat wilde ik ook weten. Alle twee wilden we ons geen zorgen hoeven maken als we ergens naartoe zouden gaan.' Gerard: 'Ik kreeg ook constant sms'jes van: hij loopt hier, hij zit daar. Al die sensatiebeluste mensen, daar werd ik doodziek van. Maar dit had men niet verwacht: dat ik met hem in gesprek zou

gaan en hem zou vergeven.'

Om een duidelijk signaal af te geven aan hun omgeving besluiten de twee mannen een foto te maken. Als bewijs dat ze de ellende achter zich hebben gelaten, dat hun conflict ten einde is. Martijn: 'We hebben toen samen een foto gemaakt en die heb ik op Facebook gezet zodat iedereen kon zien dat het weer goed was. Want dat heb je natuurlijk ook in een dorp, he? Dat er van alles gezegd wordt. We hebben afgesproken dat we alle twee daar geen aandacht aan geven. Na het gesprek was ik echt opgelucht. Ik heb ook alleen maar positieve reacties gekregen. Niemand had dit verwacht in onze situatie. Dus ik denk dat het ook positief is voor andere mensen.' Gerard: 'Martijn heeft de foto op Facebook gezet en de mensen die ik erover heb gesproken waren alleen maar positief. Die zeiden: dit is eigenlijk veel knapper of stoerder. Dit zegt heel veel over jou en hoe sterk je bent. En het is ook een goed voorbeeld voor anderen, he? Dat het ook zó kan. Als iemand nu wat bij me flikt, dan ga ik me niet verlagen tot wat die ander heeft gedaan. Dan denk ik: je krijgt je karma wel, klaar.' Martijn: 'Gelukkig is het allemaal goed gekomen en maak ik me er niet meer druk over. Ik heb een eigen huisje, een hond en binnenkort ga ik weer aan het werk. Ik houd me gewoon rustig en heb een normaal leven. Het is opgelost en goed geëindigd.' Gerard: 'Ik heb nu alles weer op een rijtje, een huis, een hond en ben weer een beetje aan het sporten en doe wat vrijwilligerswerk. Ik heb het goed en ben gezond. Ik zeg altijd maar: als je niks mankeert, heb je heel veel wensen, maar als je ziek bent, heb je er maar één.'

In 1999 werd een 17-jarige jongen in Someren tijdens het stappen neergestoken door een onbekende. De gebeurtenis veranderde zijn leven. In 2020 bracht hij onder de artiestennaam Benedict het album *You can tell me nothing that I should* uit. Benedict: 'Het gaat zeker voor de helft over het incident. *Mistaken For* over de nacht zelf. *When We Were Young* over de periode erna. *New Blue Moon* gaat over de dader en hoe hij die nacht beleefd zou moeten hebben. In mijn optiek. Althans. De handelingen die hij heeft gedaan. Kort.' De muziek is onlosmakelijk verbonden aan zijn herstel. Benedict: 'Ik wil niet meer de slachtofferrol aantrekken, dat voelt niet goed, zo wil ik mezelf niet zien.' De dader wees een verzoek elkaar nog eens te ontmoeten af. Benedict respecteert dat: 'Hij is evengoed slachtoffer. Hij heeft het achter zich gelaten.' *You can tell me nothing that I should* imponeert. Een album met een boodschap. Benedict: 'Ik vind het mooi als ik iets kan betekenen voor andere mensen die een soortgelijk verhaal hebben. Vanuit het positieve.' Voor meer informatie: <https://benedict.amsterdam/>

Antwoord lezersvraag
voorpagina: b

WRAAK OF HERSTEL?

FOKKE JAGERSMA

Anno N. werd vroeger gepest, vanaf groep 7. Tijdens een poging het pestprobleem op te lossen beging hij een misstap waardoor hij in de gevangenis belandde. Hij voelt zichzelf nu — jaren later — nog steeds slachtoffer en ziet alle leerlingen, leraren en directeurs van de basisscholen in Nederland als 'daders'. Hij wil wraak. Iedereen moet ervaren wat hij vroeger heeft meegemaakt: niet samen spelen maar buitengesloten worden. Daarom *hackt* hij het digibord, zet het (buiten)speelgoed en de *tablets* achter slot en grendel en sluit zelfs de directeur op.

Deze fictieve misdaad wordt werkelijkheid voor de basisscholen die deelnemen aan het project *Anno N. fersus skoalbern* (Anno N. versus schoolkinderen) dat in het najaar van 2020 in Friesland is geïntroduceerd. De ambitie is het ook landelijk uit te rollen. Het project bestaat uit een *escaperoom*spel voor de hele basisschool: drie achtereenvolgende dagen, op de eigen locatie, één uur per dag.

Alles lijkt waar gebeurd. De leerlingen missen daadwerkelijk het digibord, de *tablets*, het speelgoed en worden zelfs geconfronteerd met de vermissing van hun directeur. Anno is een 'echte' vijand die net is ontsnapt uit de gevangenis. Erg spannend allemaal en dat is precies de bedoeling. De leerlingen (hoe jong ook) zien hem als dader maar herkennen gaandeweg ook steeds meer het slachtoffer in hem. Met name in de bovenbouw ontstaat dan al snel discussie: Is Anno nou dader of slachtoffer? Een deelnemende leerling uit groep 5 zei: 'Wij willen hem wel helpen, want hij is zelf ook gepest. Maar hij wil niet luisteren.' Door samen te werken lossen de leerlingen, zowel in de klas als schoolbreed, de problemen op. Zij laten Anno inzien dat naastenliefde leidt tot vrijheid.

Toch wordt hij aan het einde van deze drie dagen opnieuw ingerekend door de politie. Aan de verslaggever van het nieuws kan hij nog net zijn voorlopig laatste boodschap meegeven: 'Ik wil dat alle schoolkinderen zich bewust worden van de grote gevolgen van pesten die slachtoffers hun leven lang met zich mee moeten dragen.' Maar het project krijgt een vervolg. Anno zoekt, wat hij vroeger niet deed, nu wel contact met zijn slachtoffers. Aan de hand van een boek, geschreven in de gevangenis, legt hij

verantwoording af aan de leerlingen die zijn wraak moesten ondergaan. Zo probeert Anno inzicht te geven in waarom hij zo gepest is, om zichzelf én anderen voortaan te behoeden voor zulk gedrag en de grote gevolgen ervan. In een begeleidende lesbrief worden activiteiten omschreven om het gesprek in de klas aan te gaan over pesten en vriendschappelijke omgang, maar vooral ook over het herstellen van verhoudingen na misstappen zoals die van Anno. Hoe ga je om met situaties waarin jou onrecht is aangedaan, of juist wanneer jij een ander onrecht hebt aangedaan? Probeer je te herstellen? Of ga je, net als Anno in eerste instantie, voor wraak?

Anno N. is een project van Afûk, Cedin, Fers, GGD Fryslân, NHL Stenden, Omrop Fryslân en ROC Friesland College, in opdracht van de provincie Fryslân.

Meer informatie, praktijkvoorbeelden en gratis aanmelden kan via www.annon.frl.

CONSEQUENT DOORGEDACHT HERSTELRECHT

LODE WALGRAVE

Vervolg van voorpagina

Herstelrecht is niet te herleiden tot een soort civielrecht. Bij een misdrijf gaat het om meer dan een conflict tussen burgers (of groepen). De term 'conflict' suggereert een misverstand, een verschil in visie. Maar als iemand bij mij inbreekt heeft hij niet zomaar een andere visie op mijn recht op privacy of op bezit. De inbreker heeft een publieke regel geschonden. Mocht de overheid naar aanleiding van de inbraak niets ondernemen, dan zou twijfel ontstaan over haar bereidheid en bekwaamheid om ons recht op privacy en op bezit te beschermen. De legitimiteit van de overheid zou verloren gaan. De samenleving zou ten onder gaan in privé-tegenacties, permanente onveiligheid en wantrouwen. De inbraak brengt dus de kwaliteit van het openbare leven en de legitimiteit van de overheid in het gedrang. Daarom treedt de overheid proactief op na een misdrijf, terwijl ze bij civielrechtelijke conflicten reactief optreedt, na klacht.

Een vorm van misdrijvenrecht blijft dus nodig, maar een dat doordrongen is van de voorrang voor het herstel. Het gerechtelijk systeem dat misdrijven behandelt moet de punitieve premisse ombouwen tot een consequente voorrang voor herstel in de procedures en in de sanctionering, binnen een kader van zorg voor de openbare veiligheid.

De verhouding tussen de voorrang voor overleg en de mogelijkheid tot dwang wordt vaak voorgesteld in de vorm van een piramide. De brede basis van de piramide biedt

ruimte aan overleg tussen betrokken burgers over de oplossing van conflicten en spanningen in de kleinere informele samenlevingen zoals buurten, scholen en bedrijven. Vaak haalt het gezond verstand de bovenhand, eventueel met behulp van buurtwerkers en schoolbemiddelaars.

Aan de top van de piramide bevindt zich een zo klein mogelijke ruimte voor het onschadelijk maken van recalcitrante en gevaarlijke mensen, te gebruiken indien alle andere mogelijkheden zijn uitgeput om een ernstige bedreiging van het openbare leven te kunnen keren. Voorrang voor herstel betekent dus geen monopolie. Er bestaan grenzen aan de mogelijkheden tot herstel.

Daartussenin ligt het terrein van het herstelrecht in de strikte zin van het woord, het institutioneel systeem dat gespecialiseerd is in het reageren op misdrijven. De piramide tekent de mogelijkheid uit om de druk en de dwang op te voeren indien nodig, en naarmate de minder dwingende interventies onmogelijk of onnuttig blijken te zijn.

Tussen alle niveaus van de piramide is doorstroming mogelijk, steeds met voorrang voor de minst dwingende interventie. Vrijwilligheid is nooit absoluut. De mogelijkheid tot dwang is reeds aan de basis impliciet aanwezig. De wetenschap dat de eigen achterban, de lokale of de ruimere gemeenschap, en uiteindelijk het rechtssysteem een gebaar van herstel verwachten, eisen of uiteindelijk ook afdwingen dringt door tot in de meest vrijwillige dialoog over de regeling van de gevolgen van een misdrijf. Dat is geruststellend voor

het slachtoffer dat beseft dat de samenleving de beslachtoffering niet aanvaardt en hoe dan ook garant staat voor herstel of compensatie. Voor de dader wordt het zo duidelijk dat zijn/haar gedrag niet wordt aanvaard maar dat hij/zij vooralsnog de verantwoordelijkheid ervoor ook op een constructieve wijze kan opnemen. Voor de samenleving als geheel is er het signaal dat de schuldige veroorzaking van schade aan een andere burger en aan de samenleving niet wordt getolereerd.

Omgekeerd, indien de gerechtelijke interventie nodig is omdat het overleg niet mogelijk is of onbevredigend resultaat oplevert, dan moet ook die gerechtelijke interventie voorrang geven aan de mogelijkheden tot herstel. De prioriteit is dus niet te zoeken naar de geschikte straf voor de dader, maar naar zoveel mogelijk herstel van het leed, de schade en de maatschappelijke onrust die door het misdrijf zijn ontstaan. Dat is dan geen strafrecht meer, maar een op herstel gericht misdrijvenrecht.

Een op herstel gericht misdrijvenrecht verschilt van het strafrecht op belangrijke punten. De traditionele rechtswaarborgen moeten daarom worden herbekeken om ze meer geschikt te maken voor een herstelgericht systeem. Maar twee grondprincipes blijven gelden. (1) De gelijkwaardigheid van alle burgers ten overstaan van het recht en (2) de bescherming van de burgers tegen misbruik van macht door medeburgers en door de instellingen. De gedeeltelijk geherformuleerde rechtswaarborgen vertrekken van

een vorm van 'omgekeerde vergelding'. De strafrechtelijke vergelding is gebaseerd op de verwerping van de overtreding, de aanduiding van de verantwoordelijkheid van de dader en de poging tot herstel van een morele balans. Dat geldt ook in het herstelrecht, maar in omgekeerde zin. Het herstelrecht focust op de reden van de verwerping, het veroorzaakte leed, de schade en de sociale onrust. Zo wordt de norm duidelijker dan wanneer gewoon vastgesteld wordt dat 'een strafbare daad' werd gepleegd.

In tegenstelling tot het strafrecht waarin de dader passief verantwoordelijk wordt gehouden, houdt het herstelrecht de dader actief verantwoordelijk. Verwacht wordt dat hij zelf iets doet om de gevolgen van zijn daad goed te maken.

Het strafrecht poogt de balans te herstellen door aan de dader een proportioneel leed op te leggen. Het herstelrecht poogt de balans te herstellen door zoveel mogelijk leed te laten wegnemen. Vandaar 'omgekeerde vergelding'. Proportionaliteit wordt dan een redelijke compensatie voor de geleden schade.

Vastlegging van de feiten en de verantwoordelijkheid blijven dus in een consequent doorgedacht herstelrecht gelden. Maar de respons erop is niet nog meer leed toe te voegen, maar een constructieve oplossing te zoeken. Daartoe wordt voorrang gegeven aan overleg tussen de onmiddellijk betrokkenen, met het oog op een materieel, moreel en relationeel herstel. Indien dat niet mogelijk is moeten we andere (gerechtelijk afdwingbare) wegen vinden om

toch zoveel mogelijk herstel te realiseren.

De weerstand tegen herstelrecht bestaat vooral bij de professionelen van het strafrecht en de beleidsmakers. Bij de meesten is hun denkpatroon vastgeroest in machtinge gerechtelijke structuren met een lange traditie. De omschakeling zou een enorm verlies betekenen voor de macht en het prestige die ermee verbonden zijn. Politici durven de sprong niet te wagen uit vrees voor electoraal verlies. Zeker nu we een dijkbreuk meemaken van populisme waarvan simplistisch punitivisme deel uitmaakt.

Empirisch onderzoek laat inmiddels zien dat het publiek een duidelijke en publieke verwerping van het misdrijf vraagt, de zekerheid dat alles wordt gedaan om herhaling te voorkomen, en grote aandacht voor het leed en de schade van de slachtoffers. De wil tot gestroomlijnde wraak is aanwezig, maar beperkt.

De herstelgerichte praktijk blijkt erg beloftevol te zijn. Herman Bianchi had gelijk en krijgt gelijk. Naar verluidt voorafspeelde hij tot op zijn sterfbed: 'Let maar op, dat herstelrecht komt er wel.' En inderdaad, op termijn is de doorbraak van de voorrang op alle niveaus voor herstel na een misdrijf onvermijdelijk. Een consequent doorgedacht herstelrecht zal leiden tot een op herstel gericht misdrijvenrecht, stap voor stap, met vallen en opstaan, maar onherroepelijk.

IN DE VOETSPOREN VAN HERMAN BIANCHI

JACQUES CLAESSEN EN MAKIRI MUAL

In het criminologische denken van Herman Bianchi (1924-2015) speelden gerechtigheid, verzoening en vrede een belangrijke rol. Hij sloot zich aan bij de eeuwenoude misdaadaanpak van de *Mohawks*, een indianenstam die hij in Noord-Amerika hoogstpersoonlijk bezocht. Zij lieten daders en slachtoffers net zolang met elkaar onderhandelen tot hun conflict was opgelost.

In 2020 traden wij min of meer in de voetsporen van Bianchi. In het kader van een *winning* project tussen Nederland en Suriname verkenden wij met enkele strafrechtjuristen, antropologen en mediators de binnenlanden van Suriname om te onderzoeken hoe *Inbeemsen* (indianen) en *Marrons* (nakomelingen van gevluchte slaven) omgaan met hun uit misdaad ontstane conflicten.

Onze eerste bevindingen zijn dat bij relatief lichte misdaden (bijvoorbeeld mishandeling of diefstal) een soort herstelconferentie (*krutu*)

wordt belegd, waaraan naast de verdachte en het slachtoffer ook familieleden van beide partijen, dorpsoudsten en andere gemeenschapsleden deelnemen. De conflictpartijen bespreken onder leiding van de kapitein (het hoofd van een dorp) en de *basja's* (de helpers van de kapitein) de misdaad en de negatieve gevolgen hiervan.

Bij de *Inbeemsen* is het goed gebruik om te 'palaveren' totdat een oplossing bereikt is; soms urenlang. Staat eenmaal vast wie de dader is, heeft het slachtoffer (inclusief zijn familie) zijn verhaal kunnen doen en zijn emoties kunnen uiten, en heeft de dader daarop zijn excuses gemaakt, dan wordt bekeken welke genoegdoening nodig is om de vrede in de gemeenschap te herstellen en tot relationeel herstel oftewel verzoening te komen. Doorgaans gaat het bij minder ernstige misdaden om teruggave van het gestolene, schadevergoeding (in de vorm van kleding, levensmiddelen en alco-

holische drank) en/of het onbetaald verrichten van werkzaamheden (bijvoorbeeld het openkappen van de kostgrond van het slachtoffer of het helpen bij de oogst). Ook wordt bepaald wie toezicht houdt op de naleving van de afspraken. Naast de kapitein en de *basja's* speelt, zeker bij jeugdige daders en daders met een gebrekkige ontwikkeling van de geestvermogens, hun familie hierbij een rol. Aan het einde van de *krutu* vindt doorgaans een handdruk of omhelzing tussen de partijen plaats ter rituele bezegeling van het herstel van de vrede.

Voor de ingewikkeldere en ernstigere 'zaken' hebben de dorpschoude van de *Inbeemsen* inmiddels de weg naar de autoriteiten in 'modern Paramaribo' gevonden. Ook bij de *Marrons* zien we overigens in dergelijke gevallen het traditionele en het moderne gezag steeds vaker samenkomen. Zo gaf een *Marron*-kapitein aan dat, wanneer na een misdaad geweld dreigt, 'de zaak' wordt overgedragen aan politie en justitie in de stad.

Kunnen we hier als herstelrechtsdenkers en strafrechtjuristen nu iets van leren? Van de *krutu* en de sanctionering bij minder ernstige misdaden zeker wel. Bij de omgang met ontkennende verdachten en zware misdaden lijkt het erop dat dient te worden teruggevalen op een zo humaan mogelijk modern strafrecht, iets wat de *Inbeemsen* en de *Marrons* ook steeds vaker lijken te doen. De kunst is het realiseren van een synthese waarin het beste uit beide werelden de juiste plek krijgt.

Nederland bracht ruim drie eeuwen geleden het moderne strafrecht naar zijn kolonie Suriname. Gelukkig wist het de *Inbeemsen* en de *Marrons* in de binnenlanden niet te bereiken. Thans doet Nederland juist daar inspiratie op om het moderne strafrecht in herstelrechtelijke richting om te bouwen. Een toch wel bijzondere vorm van herstel. Wordt vervolgd!

PS

30 december 2015 overleed Herman (Thomas) Bianchi op 91-jarige leeftijd. Elk jaar herdenken Thomas Klinkhamer, Jan Willem Zwart, Anton Rolink en ik hem op zijn sterfdag op de begraafplaats in Lollum, Friesland. Zijn neef Bob Pudge is er vanuit Engeland altijd online bij. Wij noemen ons de Gekke Bianchi Vrienden. Omdat Bianchi onze vriend was. En wij gek zijn. Bob, Thomas en Jan Willem vormen bovendien, sinds het overlijden van voorzitter Ginus Geersing in 2019, het hart van de Bianchi Herstelrecht Stichting. Het graf omgeven wij die dag vanaf 18 uur met symbolen en rituelen. Wij drinken campari, schieten een vuurpijl af, lezen een gedicht voor terwijl Hildegard von Bingen weerklinkt en praten onze leermeester bij over de stand van zaken van het herstelrecht in Nederland. Zo blijft hij onderdeel van de zegetocht die hij in 1951 publicitair begon. Hoogstpersoonlijk. Hoe mooi is dat?

Lode Walgrave

Jacques Claessen

Makiri Mual

Bente London

Anneke van Hoek

Gert Jan Slump

Jiska Jonas

Melanie Kompier

Mieke Wouters

Fokke Jagersma

De *Bianchi Herstelrecht Stichting* bedankt alle auteurs voor hun bijdrage aan deze *Bianchi Herstelrecht Courant*. Het gaat om de volgende personen, incl. de pagina(s) van hun artikel(en): Lode Walgrave (emeritus professor criminologie Katholieke Universiteit Leuven: p1 en p8), Jacques Claessen (bijzonder hoogleraar herstelrecht en hoofddocent strafrecht Universiteit Maastricht: p2 en p8), Makiri Mual (MfN registermediator: p8) Bente London (directeur Beterburen Amsterdam e.o.: p1), Anneke van Hoek (criminoloog en manager van Restorative Justice Nederland: p2), Gert Jan Slump (criminoloog, manager Restorative Justice Nederland en mede-initiator stichting Jongerenrechtbanken: p2) Jiska Jonas (promovenda Universiteit Twente en Universiteit Maastricht: p2), Melanie Kompier (persvoorlichter OM Noord-Nederland: p5), Mieke Wouters (communicatieadviseur Perspectief Herstelbemiddeling: p7) en Fokke Jagersma (projectcoördinator Afuk: p7). De foto's van de overige auteurs staan bij hun verhalen: Kim Roelofs (MfN registermediator en teamleider stichting Jongerenrechtbanken: p2 en p4), Esther Vroegh (strafrechtadvocaat: p3), Judith Uitermark (rechter en landelijk coördinator Mediation in Strafsaken: p3), Annemieke Wolthuis (mediator, kinderrechtter-plaatsvervanger, medewerker Restorative Justice Nederland en vicevoorzitter European Forum for Restorative Justice: p3), Kirsten Rinsema (afgestudeerd HBO-Rechten NHL Stenden Leeuwarden: p5), Evert Kampert (herstelconsulent DJI ministerie van Veiligheid en Justitie: p4), Rebecca Leeuwenberg (MfN registermediator: p5), Jaap Brandligt (directeur Bonjo: p6) en Antonietta Pinkster (MfN registermediator en advocaat: p6). De andere teksten zijn geschreven door Simon Vuyk (eindredacteur van de *Bianchi Herstelrecht Courant*: p1, p6, p7 en p8).